TRANSPARENCY INTERNATIONAL MOLDOVA

Diagnosticul mitei în afaceri

Svetlana Pînzari
Lilia Caraşciuc
Ianina Spinei

Chişinău 2005

Cuprins

Introducere

1. Impactul corupţiei pe plan internaţional

1.1. Competitivitatea şi perceperea corupţiei

1.2. Corupţia şi climatul investiţional

1.3. Corupţia – impediment pentru afaceri

1.4. Pentru ce se plăteşte mită?

1.5. Corupţia şi costurile afacerilor

2. Mita în viziunea oamenilor de afaceri şi gospodăriilor casnice

2.1. Obiectivul şi sarcinile cercetării sociologice

2.2. Caracteristica respondenţilor

2.3. Problemele cu care se confruntă societatea şi oamenii de afaceri

2.4. Evoluţia şi cauzele corupţiei

2.5. Răspândirea corupţiei

2.6. Experienţe în contactarea instituţiilor publice

2.7. Mita medie

2.8. Estimarea mitei totale

2.9. Achiziţii publice

2.10. Angajamente privind combaterea corupţiei

Concluzii

Anexa 1

Anexa 2

Introducere

Dacă vom defini corupţia ca *utilizare abuzivă a puterii publice în scopul satisfacerii unor interese personale sau de grup*, vom constata că acest fenomen persistă atâta timp cât există puterea, iar în lume nu sunt ţări care ar putea fi catalogate ca totalmente lipsite de corupţie. Orice ţară din lume se plasează între două extreme: „lipsă totală a corupţiei" – „corupţie totală". Gradul de răspândire a acestui fenomen variază de la o ţară la alta ca rezultat al diverşilor factori: nivelul de cultură generală, tradiţiile istorice şi, cel mai important, gradul de supremaţie a legii. Toate ţările întreprind măsuri pentru a combate corupţia, utilizând în acest scop diferite metode, însă reuşesc doar acelea care conştientizează pericolul şi manifestă o voinţă politică sigură în contracararea acestui fenomen.

Corupţia are un impact politic, economic şi social negativ asupra dezvoltării societăţii.

Impactul politic al corupţiei se manifestă în subminarea democraţiei, eventuala consecinţă fiind luarea deciziilor politice în interesul doar a unor persoane sau grupuri de persoane în defavoarea societăţii. Riscul unor asemenea decizii ştirbeşte imaginea politică a ţării şi slăbeşte parteneriatele politice.

Impactul economic al corupţiei se poate exprima în distorsionarea mecanismului de piaţă, crearea barierelor birocratice pentru activitatea de antreprenoriat şi condiţiilor de concurenţă neloială, sporirea riscului în afaceri şi descurajarea iniţiativelor investiţionale.

Impactul social al corupţiei se observă, în primul rând, în distribuirea inechitabilă a bunăstării societăţii. Se creează situaţia în care bunurile sociale menite să atenueze, în anumită măsură, discrepanţa dintre veniturile populaţiei, se concentrează, cu precădere, la persoanele cu venituri mai mari în loc să fie direcţionate păturilor vulnerabile. Ca rezultat, societatea se

polarizează tot mai mult, situaţia tensionată poate genera o explozie socială violentă, minimizând perspectivele unei dezvoltări durabile a ţării.

Corupţia ridică costurile tranzacţiilor, tendinţa în cauză având un caracter vădit în achiziţiile publice, ce implică consecinţe sociale negative consumatorilor de bunuri şi servicii, inclusiv celor oferite de stat.

Corupţia are un impact negativ şi asupra integrităţii, moralei şi eticii societăţii. Erodarea valorilor etice ridică toleranţa faţă de corupţie, ceea ce favorizează răspândirea acestui fenomen.

Prejudiciile cauzate de corupţie sistemului public pot fi studiate şi prin prisma rolului instituţiilor publice.

Corupţia în sistemul de ocrotire a sănătăţii poate condiţiona într-o perioadă redusă de timp agravarea sănătăţii naţiunii, degradarea forţei de muncă, diminuarea eficienţei muncii, şi, în consecinţă, sărăcirea populaţiei în întregime.

Efectul economic imediat al *corupţiei în sistemul educaţional* nu este atât de evident. El se manifestă, în primul rând, în degradarea valorilor etice şi morale ale societăţii şi doar ulterior se exprimă în reducerea calităţii forţei de muncă şi diminuarea competitivităţii ei pe piaţa internă. Daca statul nu intervine cu măsuri riguroase de contracarare a corupţiei în sistemul educaţional, într-o perioadă de 15 – 20 de ani economia ţării va deveni necompetitivă pe arena mondială, ce poate duce la un fiasco economic.

Corupţia în organele de control distribuie povara birocratică şi fiscală, cu precădere, asupra agenţilor economici care activează în condiţiile legii. Aceştia nu rezistă concurenţei neloiale şi sunt impuşi să aleagă între două opţiuni: faliment sau trecere la economia tenebră. Ca rezultat, se prejudiciază bugetul statului în urma neîncasării impozitelor şi plăţilor aferente.

Corupția în organele menite să asigure supremația legii – de la poliție până la instituțiile judiciare – afectează disciplina în toate domeniile vieții, știrbește imaginea statului și poate submina existența acestuia.

Corupția în organele securității de stat afectează însăși securitatea statului.

Practica atestă că nu există domenii impactul corupției asupra cărora ar putea fi neglijat. De aceea tema corupției și a consecințelor ei este una din prioritățile investigative ale unui șir de instituții internaționale și organisme specializate, cum ar fi Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional, Organizația Națiunilor Unite, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, Transparency International, Price Waterhouse Coopers, Economic Intellygence Unit, Control Risks Group, etc.

Transparency International - Moldova efectuează cu regularitate cercetări în vederea evaluării în dinamică a gradului de răspândire a corupției în diverse domenii ale sectorului public, venind cu propuneri concrete de remediere a situației.

Prezenta lucrare este un studiu complex care include atât sinteza celor mai relevante studii privind impactul corupției asupra dezvoltării economice la nivel internațional, cât și rezultatele recentei cercetări a Transparency International - Moldova privind perceperea corupției în diferite domenii ale sectorului public din Republica Moldova.

1. Impactul corupţiei pe plan internaţional

1.1. Competitivitatea şi perceperea corupţiei

În acest capitol ne-am propus să oferim un sumar al cercetărilor realizate de diferite instituţii internaţionale şi autohtone în contextul evaluării corupţiei şi impedimentelor create de ea în dezvoltarea competitivităţii şi activităţii de întreprinzător.

Una dintre cele mai relevante cercetări în acest domeniu este evaluarea *Indicelui Perceperii Corupţiei* al Transparency International[1], numită de experţi „sondaj al sondajelor". Fiind lansată în anul 1995, această cercetare se efectuează anual printr-un efort comun al mai multor instituţii notorii independente şi reflectă percepţiile oamenilor de afaceri şi analiştilor naţionali, atât rezidenţi, cât şi nerezidenţi vizavi de corupţie. În anul 2004 *Indicele Perceperii Corupţiei* a fost evaluat în baza a 18 studii, oferite Transparency International de 12 instituţii, printre care Economist Intelligence Unit, Freedom House, Gallup International, World Economic Forum, International Institute for Management Development, etc. Alte cercetări în acest subiect ale Bancii Mondiale, GRECO confirmă concluziile studiului *Indicelui Perceperii Corupţiei*.

Potrivit *Indicelui Perceperii Corupţiei* pe anul 2004, 60 de ţări din 146 incluse în acest clasament au înregistrat mai puţin de 3 puncte din 10 posibile, acest punctaj marcând o corupţie dominantă. Ţările în care corupţia este percepută drept cea mai acută, care au înregistrat un scor de 2 puncte, sunt Bangladesh, Haiti, Nigeria, Myanmar, Azerbaidjan şi Paraguay.

Ţările care au un punctaj mai mare de 9, cu nivel foarte jos al corupţiei percepute, sunt preponderent ţările cu un nivel avansat al economiei şi democraţiei, în special, Finlanda, Noua Zeelandă, Danemarca, Islanda, Singapore, Suedia şi Elveţia.

[1] www.transparency.org

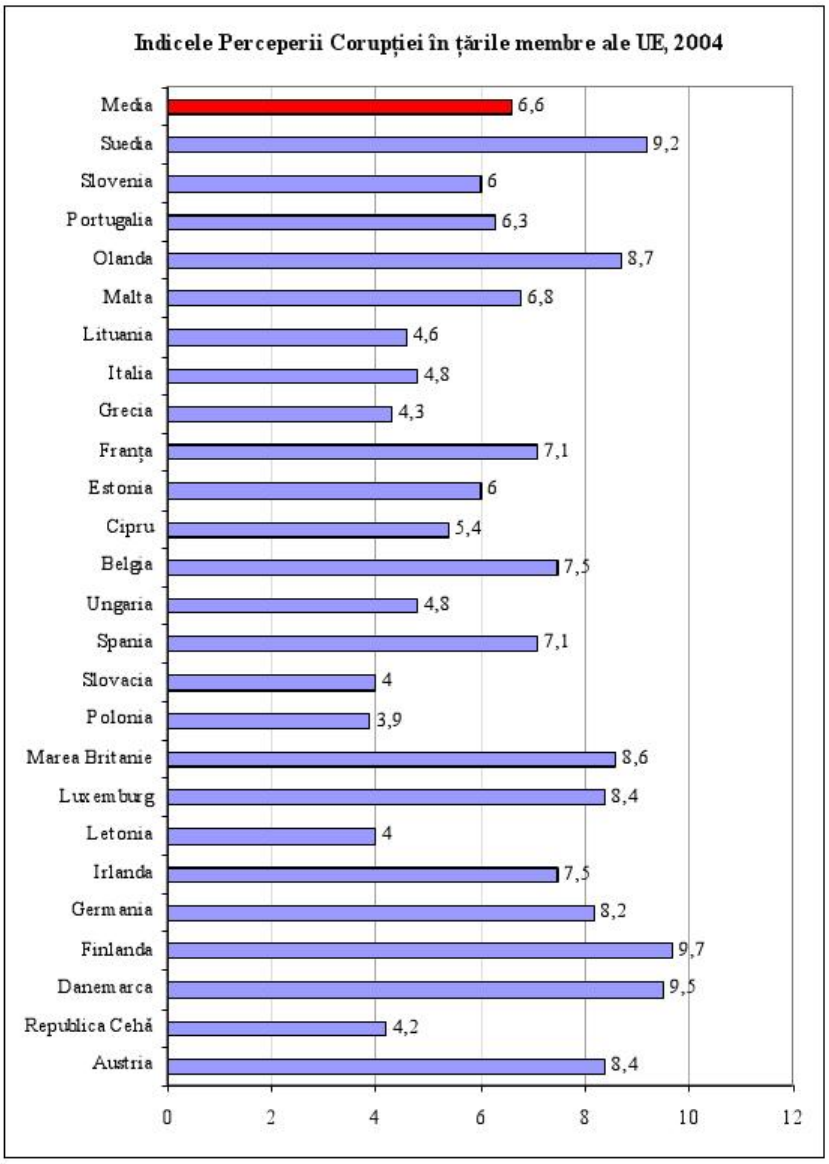
Indicele Percepperii Corupției în țările membre ale UE, 2004
Media 6,6
Suedia 9,2
Slovenia 6
Portugalia 6,3
Olanda 8,7
Malta 6,8
Lituania 4,6
Italia 4,8
Grecia 4,3
Franța 7,1
Estonia 6
Cipru 5,4
Belgia 7,5
Ungaria 4,8
Spania 7,1
Slovacia 4
Polonia 3,9
Marea Britanie 8,6
Luxemburg 8,4
Letonia 4
Irlanda 7,5
Germania 8,2
Finlanda 9,7
Danemarca 9,5
Republica Cehă 4,2
Austria 8,4
0
2
4
6
8
10
12

Republica Moldova a fost inclusă în clasamentul *Indicelui Percepţiei Corupţiei* în anul 1999. În anul 2004 ea s-a clasat pe locul 117 în totalul ţărilor incluse în acest indice, înregistrând un scor de 2,3 puncte. Printre ţările CSI nivelul corupţiei în Republica Moldova este apropiat valorii medii (2,4) şi este perceput mai scăzut decât în Cazahstan, Cîrgîstan, Ucraina, Georgia etc.

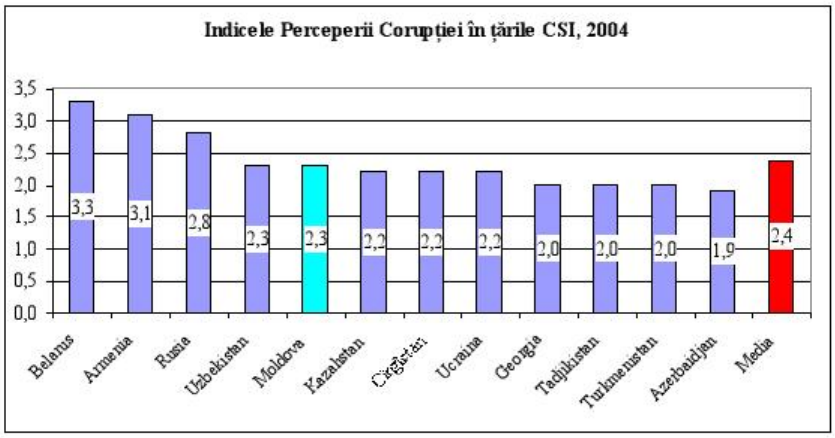

Având în vedere intenţiile Republicii Moldova de a adera la Uniunea Europeană (UE), ar fi util să comparăm *Indicele Percepţiei Corupţiei* înregistrat de ţara noastră cu indicele mediu al ţărilor UE (6,6) sau, cel puţin, cu cel al ţărilor care au aderat recent la UE (5). În acest context putem constata un decalaj destul de ridicat şi conchidem că una din cerinţele principale care va fi impusă Republicii Moldova de UE (asemenea celor impuse anterior României) va fi implementarea unor măsuri concrete de prevenire şi combatere a corupţiei.

La prezentarea *Indicelui Percepţiei Corupţiei* pe anul 2004, preşedintele Transparency International Peter Eigen a menţionat: "…corupţia privează ţările de potenţialul necesar pentru dezvoltarea lor", şi "… ţările cele mai sărace, majoritatea aflându-se în partea inferioară a clasamentului, au nevoie de susţinere în

lupta împotriva corupției…, dacă sperăm să atingem până în anul 2015 Obiectivul de Dezvoltare a Mileniului privind reducerea în jumătate a numărului oamenilor ce trăiesc în sărăcie extremă"[2].

Raportul *Forumului Economic Mondial* (*Global Competitiveness report 2004-2005*) în care se evaluează și *Indicele Competitivității Businessului* denotă o legătură directă între competitivitatea economică și nivelul corupției. Tabelul alăturat arată că cele mai competitive țări din lume sunt cel mai puțin afectate de corupție și, viceversa, țările cu un nivel redus al competitivității (plasate în partea inferioară a clasamentului) înregistrează un scor care atestă un nivel ridicat al corupției[3].

Țara	Clasamentul după Indicele Competitivității Businessului, 2004	Clasamentul după Indicele Percepției Corupției, 2004
Finlanda	2	1
Suedia	4	6
Elveția	5	7
Marea Britanie	6	11
Danemarca	7	3
Olanda	9	10
Nigeria	81	144
Bangladesh	95	146
Paraguay	98	140
Ciad	102	142

Astfel, Finlanda, Suedia, Elveția și Marea Britanie, care înregistrează un scor al competitivității destul de înalt, s-au plasat în fruntea țărilor cu un nivel jos al corupției. Totodată astfel de țări cum sunt Nigeria, Bangladesh, Paraguay și Ciad care se află printre ultimele locuri în clasamentul *Indicelui Percepției Corupției*, au înregistrat cel mai scăzut *Indice al Competitivității*.

---

[2] **Transparency International**, *Corruption Perception Index Report 2004*, **press release.**

[3] **Transparency International, Indicele Percepției Corupției, 2004. Prima poziție corespunde țării cu cel mai scăzut nivel al corupției. 2. Forumul Mondial Economic, Indicele Competitivității Businessului, 2004 (cuprinde 103 de țări).**

Studiul dat sugerează ideea că corupția își are prețul său, inclusiv cel al incapacității de competitivitate. Devine pregnant că împreună cu alți factori, corupția erodează încrederea investitorilor, ridică riscurile și costurile mărfurilor și serviciilor și, prin urmare, distruge capacitățile competitive ale unei țări la nivel internațional.

1.2.Corupția și climatul investițional

Este cunoscut faptul că și în țările cu economie dezvoltată în care există un mediu favorabil creării și dezvoltării sectorului privat, prezența corupției îngrijorează circa 12% din oamenii de afaceri. După cum relevă rezultatele sondajului efectuat de *Control Risks Group „Facing up to corruption" 2002, 2003*[4], în medie circa 40% din respondenți au afirmat că nu au investit din motivul că erau îngrijorați de riscul investițiilor și reputația țării destinate investițiilor.

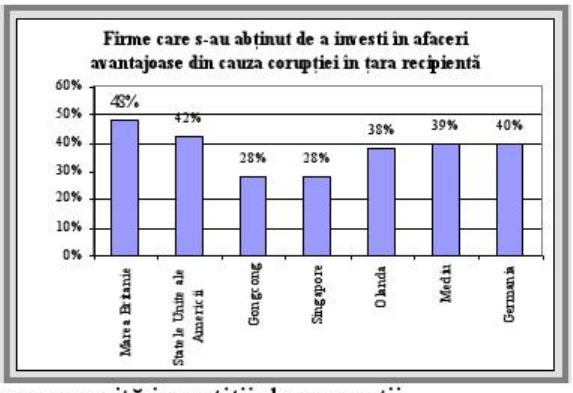

Investitorii din Marea Britanie, SUA și Germania s-au arătat a fi cei mai precauți în analiza riscurilor pe care le suportă, investind în alte țări, abținându-se de la afaceri riscante. De aceea este extrem de important ca fenomenul corupției să fie extirpat în țările care necesită investiții de proporții.

Deși investițiile în țările în curs de dezvoltare comportă un risc sporit, există totuși investitori care doresc să rişte.
Comportamentul acestora pe piață țării gazdă poartă deseori un caracter ambiguu: pe de o parte, în țările de origine investitorii au un comportament onest, tranzacțiile lor fiind transparente, pe de

[4] Sursă: Control Risks Group, Folowing up corruption, 2002 – 2003.

altă parte, în ţara recipientă ei sunt nevoiţi să-şi modifice regulile de joc, acceptând reguli noi şi încălcând standardele de etică corporativă.

Shang-Jin Wei din Universitatea de la Harvard în lucrarea *How Taxing is Corruption on International Investor*[5] remarcă că sporirea gradului de răspândire a corupţiei de la un nivel minim, ca în Singapore, la un nivel mai înalt, cum ar fi în Mexic, are un efect negativ asupra investiţiilor directe străine care este echivalent cu cel al creşterii poverii fiscale cu 50 puncte procentuale. Totodată, el conchide că creşterea cu o unitate a indicelui perceperii corupţiei este echivalentă cu sporirea poverii fiscale cu aproape 5 puncte procentuale şi este însoţită, de obicei, de un declin al investiţiilor străine de 0,9 puncte procentuale.

Paolo Mauro în studiul *„Efectele corupţiei asupra creşterii economice şi a investiţiilor”*[6] arată că creşterea indicelui corupţiei cu mărimea devierii medii pătrate (2,4 puncte) duce la o majorare a cotei investiţiilor în PIB cu 4 puncte procentuale şi a ratei de creştere economică cu jumătate de procent.

1.3. Corupţia – impediment pentru afaceri

În studiul *Corupţia, Guvernarea şi Securitatea,* realizat de Institutul Băncii Mondiale în mediul managerial[7] s-a analizat practica plăţilor neoficiale ale companiilor naţionale şi multinaţionale în ţările de origine ale companiilor şi în alte ţări în care au investit aceste companii. După cum atestă rezultatele studiului, companiile multinaţionale recurg la mituire, cu precădere, în ţările care nu sunt membre ale OCDE.

---

[5] **Wei, Shang-Jin,** *How Taxing is Corruption on International Investor*, **NBER Working Paper Series, Working Paper 6030.**

[6] **Mauro,Paolo,** *The Effects of Corruption on Growth and Investments*, **IMF, Working Paper N 96/98, 1996.**

[7] **D. Kaufmann,** *Corruption, Governance and Security: Challenges for the Rich Countries and the World*, **World Bank Institute, 2004.**

Aceasta se explică, în mare măsură, prin practica implementării în țările membre ale OCDE a *Convenției privind combaterea mituirii* şi a principiilor businessului bazate pe neadmiterea practicilor de mituire. Potrivit acestei cercetări, pe primele locuri în topul companiilor plătitoare de mită se află companiile locale nerezidente ale țărilor membre ale OCDE.

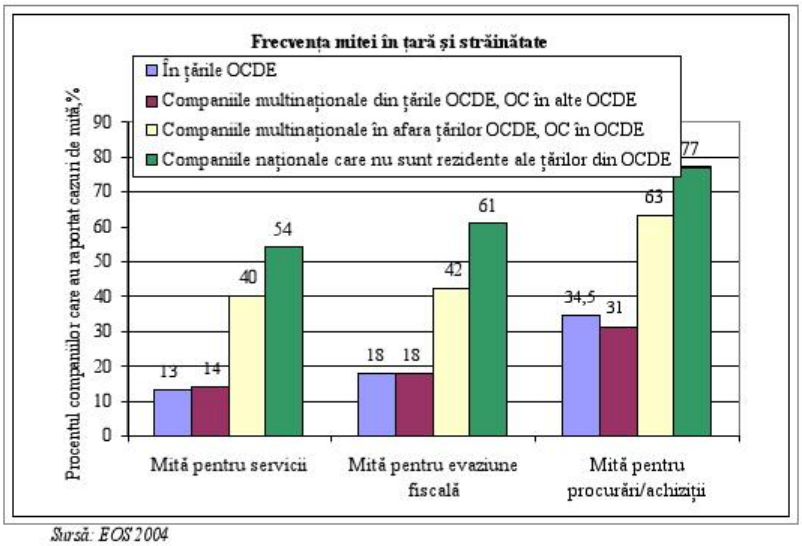

Sursă: EOS 2004

Potrivit estimărilor, circa 77% din managerii firmelor naționale plătesc mită pentru încheierea contractelor de achiziții, 61% – pentru a nu fi sancționați pentru eschivarea de la plata impozitelor, iar 54% – pentru diferite servicii.

Ce se întâmplă cu companiile care activează în sectorul formal şi nu plătesc mită? Mai mult de jumătate din managerii companiilor din Singapore şi Hong Kong intervievați de *Control Risks Group* au indicat că oferirea mitei de către concurenți este una din principalele cauze a falimentării companiilor sale. În medie, circa 39% din managerii intervievați, consideră că au pierdut în afaceri din cauza competitorilor care au dat mită.

Companii care au falimentat, deoarece competitorii lor au plătit mită[8]		
Țările	În ultimele 12 luni	În ultimii 5 ani
Hong Kong	56%	60%
Singapore	52%	64%
Olanda	24%	40%
Germania	24%	36%
SUA	18%	32%
Maria Britanie	16%	26%
Media	27,20%	39,20%

Corupția reprezintă o constrângere serioasă a mediului antreprenorial. Analiza celor mai recente studii ale organizațiilor internaționale la acest capitol ne permite să facem următoarea analiza comparativă prin prisma țărilor economic dezvoltate și a celor în curs de dezvoltare, precum și în profil geografic.

Studiul Forumului Mondial Economic *Executive Opinion Survey 2004* demonstrează diversitatea opiniilor vizavi de constrângerile în dezvoltarea afacerilor în țările membre ale OCDE și țările în tranziție. Astfel, printre principalele impedimente ale dezvoltării mediului de afaceri remarcate de respondenții din țările membre ale OCDE figurează cadrul regulatoriu în domeniul muncii (57% din interlocutori), cadrul fiscal (46%), cotele mari ale impozitelor (50,7%) și birocrația (42,2%). Corupția ca barieră a businessului a fost invocată doar de 2% din oamenii de afaceri chestionați.

Complet diferite în acest context s-au dovedit a fi opiniile respondenților din țările în tranziție. Ei consideră că cele mai serioase obstacole în dezvoltarea businessului sunt instabilitatea politică (44% din respondenți), lipsa de finanțare (42%), birocrația (40%) și corupția (38%).

[8] Sursă: Control Risks Group, 2002.

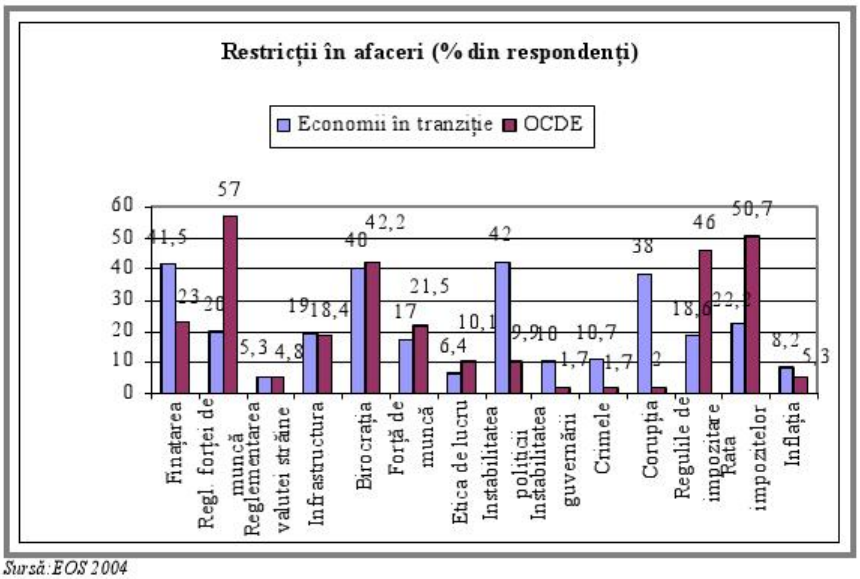

Sursă: EOS 2004

Dacă vom analiza impedimentele businessului sub aspect geografic vom constata că corupția a fost indicată drept cea mai importantă barieră de circa 70% din respondenții companiilor din țările din Asia de Sud și țările în tranziție din Asia de Est[9]. Circa 64% din respondenții companiilor din Africa, aproape 60% din America Latină și aproximativ 50% din CSI de asemenea se confruntă cu dificultăți în dezvoltarea sa din cauza corupției. În acest context situația în țările OCDE este diferită – mai puțin de 20% din businessmanii intervievați consideră corupția drept un obstacol „major" sau „moderat" al dezvoltării mediului de afaceri.

În continuare studiul atestă că marea parte a managerilor intervievați din țările în curs de dezvoltare recurg la plăți neoficiale pentru a soluționa problemele în afaceri. Astfel au procedat 65% din respondenții companiilor din Asia de Sud, 62% din Asia de Est și 52% din Africa. Totodată, o bună parte din acești manageri au remarcat că cunosc anticipat mărimea plăților

[9] G. Batra, D. Kaufmann și Andrew H. W. Stone, *The firms speak: What the Business Environment Survey tells us about constrains on private sector development*, World Bank, 2003.

neoficiale şi că serviciile le-au fost prestate în urma efectuării plăţilor neoficiale.

Indicatorii corupţiei pe zone geografice

(ponderea firmelor care au indicat opţiunile „întotdeauna", „foarte des" şi „adesea")

Zona geografică	S-a plătit neoficial funcţio-narilor pentru a soluţiona problemele (%)	Se cunoaşte anticipat suma ce trebuie plătită neoficial (%)	Serviciile s-au prestat în urma plăţilor neoficiale (%)	Se consideră că plătind neoficial unui funcţionar public, alt funcţionar va pretinde şi el la plăţi neoficiale (%)	Se consideră că dacă funcţionarul public nu respectă legea, problema poate fi soluţionată oficial cu funcţionarul superior (%)
Asia de Sud	65	50	83	46	32
Asia de Est (ţările în tranziţie)	62	60	76	60	26
Africa	52	n/a	33	n/a	n/a
OMAN	36	n/a	53	n/a	n/a
ECE	33	48	73	28	36
CSI	29	46	75	35	38
America Latină	28	70	32	70	69
OCDE	12	26	62	17	45
Asia de Est CNI/China	11	22	42	10	25
Total	13	53	59	45	45

Sursă: G. Batra, D. Kaufmann şi Andrew H. W. Stone, World Bank, 2003
OMAN – ţările din Orientul Mijlociu şi Africa de Nord;
ECE – ţările din Europa Centrală şi de Est;
CSI – ţările din Comunitatea Statelor Independente;
OCDE – ţările din Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică.

Informaţiile inserate în tabel arată de asemenea şi opinia respondenţilor vizavi de faptul cât de „molipsitoare" este luarea de mită de către un funcţionar public pentru colegii acestuia. Astfel, 70% din respondenţii companiilor din ţările Americii Latine şi circa 60% din ţările în tranziţie ale Asiei de Est au indicat că acceptarea mitei de către unii funcţionari publici îi predispune şi pe alţii să practice acelaşi comportament.

1.4. Pentru ce se plăteşte mită?

Rezultatele studiilor internaţionale ne oferă un tablou comparativ amplu despre instituţiile/serviciile publice din diferite ţări în care se plăteşte mită.

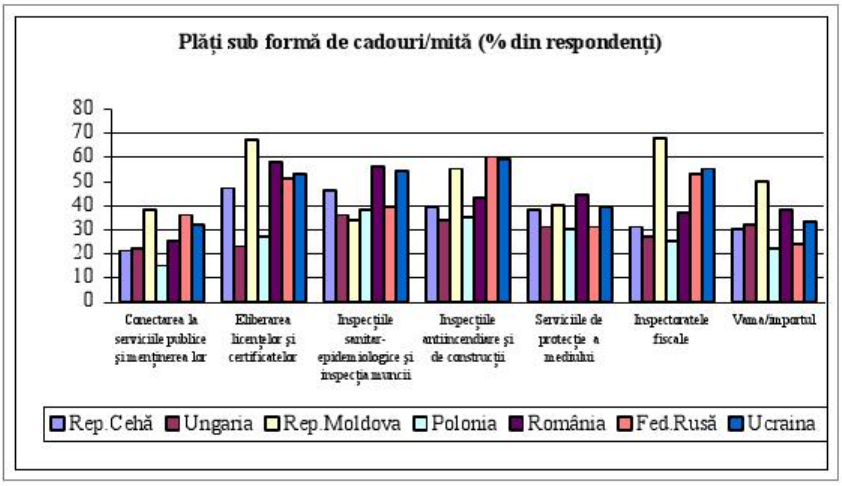

Sursă: BEEPS II Survey, WB and EBRD, 2003

Astfel, *Studiul Grupului Băncii Mondiale în parteneriat cu Banca Europeană de Reconstrucţie şi Dezvoltare* în subiectul evaluării climatului investiţional în ţările din regiune[10] atestă că spectrul acestor servicii/instituţii diferă de la ţară la ţară. În astfel de ţări, cum sunt Republica Cehă, Ungaria, Polonia, oamenii de afaceri plătesc cel mai frecvent mită angajaţilor din inspecţiile sanitaro-epidemiologice şi inspecţiile muncii, în România – la eliberarea licenţelor şi certificatelor, în Federaţia Rusă şi Ucraina – în inspecţiile antiincendiare şi de construcţii. În Republica Moldova, potrivit acestei cercetări, cel mai des se plăteşte mită la eliberarea certificatelor/licenţelor şi pentru evitarea sancţiunilor în cazul eschivării de la plata impozitelor. Studiul în cauză ne oferă şi informaţii privind ponderea veniturilor companiilor utilizate

[10] The Business Environment and Enterprise Performance II Survey, developed jointly by the World Bank and the European Bank for Reconstruction and Development, 2003.

pentru efectuarea plăților neoficiale (vezi tabelul de mai jos). La acest capitol printre primele figurează companiile din România care direcționează 2,57% din veniturile lor pentru plăți neoficiale, Ucraina (2,19%) și Republica Moldova (2,07%).

Analizând situația privind destinația plăților neoficiale, adică pentru ce oamenii de afaceri plătesc mită sau oferă cadouri, vom observa că fiecare țară are specificul său. Există anumite similitudini în direcționarea mitelor în țările în tranziție ale Europei de Est (Cehia, Ungaria, Polonia și România), precum și asemănări de acest gen în țările CSI (Rusia, Ucraina, Moldova). Aceasta poate fi explicat și prin faptul că în țările din primul grup, care au aderat deja la Uniunea Europeană sau sunt în stadiu de aderare, aplicabilitatea cadrului legal privind combaterea corupției este mult mai ridicată.

În acest context putem remarca că o mare parte din respondenții din țările incluse în sondaj au remarcat că se recurge mai des la mită pentru obținerea patentelor și licențelor, rezolvarea problemelor în inspecțiile antiincendiare și biroul cadastral, inspecțiile sanitaro-epidemiologice. În special, în Republica Moldova au fost specificate drept cele mai frecvente plățile neoficiale la inspectoratul fiscal (68% din cei chestionați), organele ce eliberează patente și licențe (67,4%), precum și inspecțiile antiincendiare și biroul cadastral (55,9%).

Putem constata și un nivel destul de scăzut de încredere a oamenilor de afaceri în sistemul judiciar, în particular, în Republica Moldova, unde circa 70% din respondenți nu au încredere în acest sistem.

Se știe că povara mitelor este mult mai grea pentru întreprinderile mici decât pentru cele mari. Studiile empirice[11] arată că în țările cu o economie dezvoltată circa 80% din întreprinderile mari nu dau deloc mită sau ponderea veniturilor utilizate în acest scop constituie mai puțin de 1% din totalul veniturilor.

[11] Lilia Caraşciuc, Viorelia Gâscă, Efim Obreja, *Impactul corupției asupra micului business*, Transparency International - Moldova, 2002.

Corupția: viziuni în profilul țărilor

	Cehia	Ungaria	Moldova	Polonia	România	Rusia	Ucraina
A	1	2	3	4	5	6	7
1. Ponderea venitului utilizat pentru plăți neoficiale, % din venitul total	0,92	0,97	2,07	1,22	2,57	1,43	2,19
2. Pentru ce se plătește mită, % din respondenți.							
✔ conectarea și menținerea serviciilor (telefon, electricitate, etc.)	21,6	24,05	38,37	16,1	25,21	36,2	32,27
✔ obținerea patentelor și licențelor	47,97	24,26	67,44	28,7	59,26	51,7	53,09
✔ obținerea contractelor guvernamentale	43,98	45,18	22,7	32,9	36,16	30,1	38,24
✔ soluționarea problemelor în inspecțiile sanitaro-epid. și muncii	46,53	37,02	33,92	37,8	58,33	35,8	54,0
✔ soluționarea problemelor în inspecțiile antiincendiare și biroul cadastral	38,37	34,47	55,88	35,4	43,93	59,8	59,04
✔ soluționarea problemelor în serviciile de protecție a mediului	37,3	31,6	40,12	31,4	44,3	33,4	39,53
✔ soluționarea problemelor în inspectoratul fiscal	32,93	27,04	68,02	27,4	37,71	53,5	54,59
✔ soluționarea problemelor la importuri, taxe vamale	30,2	32,9	50,92	24,5	38,86	4,7	33,0
✔ soluționarea problemelor în organele judiciare	21,14	24,68	17,22	19,2	37,28	19,1	30,05
✔ influența conținutului legilor, actelor normative	15,9	23,81	13,89	19,9	21,59	16,9	15,27
3. Încrederea în sistemul judiciar (% de respondenți care nu au încredere în acest sistem)	47,06	40,33	70,18	41,9	45,82	65,3	49,0

Sursă: BEEPS II Survey, WB and EBRD, 2003

În ce priveşte întreprinderile mici, o parte mult mai mică – 54% îşi pot permite luxul să nu plătească mită sau ca aceasta să constituie o cotă nesemnificativă (mai puţin de 1%) din totalul veniturilor. Celelalte întreprinderi sunt practic impuse să recurgă la mituire pentru a asigura supravieţuirea businessului.

Ponderea venitului utilizat pentru plata mitelor, %							
	0%	**<1%**	**1–1,99%**	**2–9,99%**	**10–12%**	**13–25%**	**>25%**
Firme mici	32,3	21,3	13,7	17,6	9,4	3,7	2
Firme mijlocii	37,6	26,9	11,7	14	5,9	3	1
Firme mari	58,2	20,9	6,8	8	3,7	1,5	0,9

Suplimentar la cele menţionate, calculele Transparency International–Moldova arată că în Republica Moldova ponderea amenzilor aplicate întreprinderilor mici pentru evaziunea fiscală este mult mai mare decât a celor aplicată întreprinderilor mari – respectiv 76% şi 53% din suma totală a evaziunii fiscale.

Aceste tendinţe sunt specifice businessului din Republica Moldova, fiind elucidate în studiul Băncii Mondiale şi Băncii Europene de Reconstrucţie şi Dezvoltare *(The Business Environment and Enterprise Performance II Survey, 2003)*. Informaţiile din tabelul de mai jos atestă că anume întreprinderile mici direcţionează o mai mare parte a veniturilor (2,2%) pentru plăţile neoficiale, plătind cel mai des pentru soluţionarea problemelor cu impozitele şi taxele, obţinerea patentelor şi licenţelor, soluţionarea problemelor cu inspecţiile antiincendiare şi de construcţii, precum şi la importuri.

Corupția în Republica Moldova: caracteristicile firmelor

	Moldova	Caracteristicile firmelor			
		Firme mici	Firme mari	Cu capital străin	Cu capital național
A	1	2	3	4	5
1. Ponderea venitului utilizat pentru plăți neoficiale, % din venitul total	2,07	2,2	1,62	0,5	2,45
2. Pentru ce se plătește mită, % din respondenți.					
✔ conectarea și menținerea serviciilor (telefon, electricitate, etc)	38,37	41,8	26,3	20,69	47,67
✔ obținerea patentelor și licențelor	67,44	69,4	60,5	60,71	71,26
✔ obținerea contractelor guvernamentale	22,7	21,4	27	41,38	24,05
✔ soluționarea problemelor în inspecțiile sanitaro-epid. și muncii	33,92	30,6	46	27,59	44,19
✔ soluționarea problemelor în inspecțiile antiincendiare și biroul cadastral	55,88	56	55,6	48,28	63,22
✔ soluționarea problemelor în serviciile de protecție a mediului	40,12	37	51,4	44,83	41,38
✔ soluționarea problemelor în inspectoratul fiscal	68,02	69,4	63,2	55,17	78,16
✔ soluționarea problemelor la importuri, taxe vamale	50,92	46,8	64,9	53,57	56,79
✔ soluționarea problemelor în organele judiciare	17,22	12,7	33,3	16	18,92
✔ influențarea legilor, actelor normative	13,89	8,85	32,3	26,92	7,35

În același timp, firmele mari efectuează mai des plăți neoficiale pentru a soluționa problemele ce țin de importuri, achitarea impozitelor și taxelor, obținerea patentelor și licențelor. Este de remarcat, totodată, că firmele mari utilizează mai des decât firmele mici plățile neoficiale pentru soluționarea problemelor în organele judiciare și influențarea cadrului legal, inclusiv prin intermediul lobby-ului.

Există şi anumite particularităţi în practicile plăţilor neoficiale în funcţie de proveniența capitalului companiilor. Astfel, companiile cu capital străin utilizează mai des aceste plăţi pentru a obţine patente şi licenţe, a soluţiona problemele cu impozitele şi taxele în inspectoratul fiscal, precum şi la importuri. Firmele cu capital naţional plătesc, cu precădere, pentru soluţionarea problemelor în inspectoratele fiscale, obţinerea patentelor şi licenţelor, precum şi pentru a rezolva problemele în inspecţiile antiincendiare şi biroul cadastral.

Un alt studiu în acest domeniu şi anume, *Raportul Comisiei pentru Sectorul Privat şi Dezvoltare al Naţiunilor Unite*[12] confirmă existența unei legături directe între nivelul de dezvoltare economică a ţărilor şi răspândirea practicilor informale ale oamenilor de afaceri. În baza unei analize generale a constrângerilor din sectorul privat s-a constatat – cu cât mai avansată este ţara din punct de vedere economic, cu cât mai mari sunt veniturile acesteia, cu atât mai puţine acţiuni ilegale efectuează agenţii economici. Astfel, ponderea activităţilor informale ale oamenilor de afaceri în ţările cu venituri mari constituie 13%, pe când în ţările cu venituri joase – circa 50 %.

1.5. Corupţia şi costurile afacerilor

În acest context ne vom referi la estimările experţilor privind momentele de bază ale desfăşurării businessului, cum ar fi: durata şi costurile iniţierii afacerilor, numărul procedurilor aferente, plăţile oficiale şi neoficiale efectuate în scopul creării şi dezvoltării afacerilor.

Publicaţia comună a Băncii Mondiale, Corporaţiei Financiare Internaţionale şi Universităţii Oxford *Doing Business 2004* atestă că ţările sărace reglementează cu rigurozitate aspectele ce ţin de înfiinţarea, desfăşurarea şi lichidarea afacerilor. Potrivit datelor

[12] *Unleashing Entrepreneurship, making business work for poor,* **Report to the Secretary-General UN, Commission on the Private Sector & Development, 2004.**

Băncii Mondiale[13], condiţiile de iniţiere a businessului în Republica Moldova nu sunt printre cele mai avantajoase din regiune, în special, costurile de iniţiere a afacerilor sunt cele mai ridicate şi constituie 18,6% din venitul naţional brut pe cap de locuitor.

Dacă vom examina condiţiile de înregistrare a proprietăţii în Republica Moldova, putem constata că ele, potrivit studiului, par a fi destul de prielnice: numărul de proceduri necesare este cel mai mic în regiune (5), durata corespunde duratei medii (circa 80 de zile), iar costurile aferente sunt unele dintre cele mai joase. În acelaşi studiu se conchide că lichidarea businessului este o procedură destul de anevoioasă, care poate dura mai mulţi ani: durata medie a acestei proceduri în ţările din regiune este de 3 ani, iar costul mediu – circa 9% din valoarea activelor companiilor.

Condiţii generale privind iniţierea businessului

Ţara	Numărul de proceduri, zile	Durata, zile	Costurile (%din VNB per capita)
Moldova	10	30	18,6
Ucraina	15	34	17,6
România	5	28	7,4
Bulgaria	10	32	10,3
Rusia	9	36	6,7

Condiţii generale privind înregistrarea proprietăţii

Ţara	Numărul de proceduri	Durata, zile	Costurile (%din valoarea proprietăţii)
Moldova	5	81	1,3
Ucraina	9	93	4,3
România	8	170	1,9
Bulgaria	9	19	2,4
Rusia	6	37	0,8

Un alt studiu realizat de ProEra Grup S.R.L. ARIA[14] în subiectul reglementării afacerilor concluzionează că pe parcursul ultimilor ani în Republica Moldova nu s-a ajuns

	2002	2003	2004
Durata înregistrării, zile	22,7	25,9	27,6
Durata înregistrării modificărilor în documentele de înregistrare, zile	21,2	25,2	24,2

[13] Doing Business database, World Bank, 2004. http://www.worldbank.org/DoingBusiness/default.aspx

[14] ProEra Grup S.R.L. ARIA, *Costul reglementării afacerii în Republica Moldova, 2004.*

la schimbări semnificative în facilitarea businessului. În particular, aceasta se manifestă în extinderea duratei procedurilor de înregistrare a întreprinderilor. Deşi, potrivit legislaţiei, durata înregistrării de stat a unei întreprinderi nu poate depăşi 15 zile lucrătoare[15], în anul 2004 durata medie a acestui proces a fost de 28 de zile, crescând comparativ cu anul 2002 cu 5 zile. Costul mediu de înregistrare s-a menţinut aproape la acelaşi nivel – 151 dolari SUA şi în 2004 şi constituie circa 28% din PIB pe cap de locuitor.

Dacă vom compara condiţiile de licenţiere a agenţilor economici din Republica Moldova cu cele din alte ţări din regiune prin prisma costului mediu al licenţei, duratei eliberării licenţei, ponderii plăţilor neoficiale în costurile totale pentru obţinerea licenţei, etc., putem constata că regimul de licenţiere din Moldova este mai puţin avantajos. În special, deşi ponderea plăţilor neoficiale în costurile totale pentru obţinerea licenţelor s-a micşorat de circa 3 ori (de la 37,6% în anul 2002 până la 13% în anul 2004), suma plăţilor neoficiale a crescut de circa 6 ori, constituind în 2004 în medie 375 dolari SUA.

Particularităţi ale procesului de licenţiere

	Georgia 2001	Ucraina 1999	Belarus 2001	Bulgaria 2002	Moldova 2002	Moldova 2003	Moldova 2004
Numărul de licenţe la o companie	0,9	1,6	5,5	5,5	3	2,2	2,6
Durata eliberării licenţei, zile	12	21,4	30	21,7	28,6	22,4	31,8
Costul mediu, USD	167	162	120	262,7	522	456	517
Ponderea plăţilor neoficiale, %	19	19	18,9	9,7	37,6	28,1	13
Suma neoficială, $	157	140	66,7	189,2	62,4	154	375

Sursă: Moldova Investment Climate Assessment, IFC and EBRD, 2003; Costul reglementării afacerii în RM, 2004.

[15] **Articolul 14 din Legea nr. 1265-XIV din 05.10.2000** „*Cu privire la înregistrarea de stat a întreprinderilor şi organizaţiilor*”, **Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 31-34.**

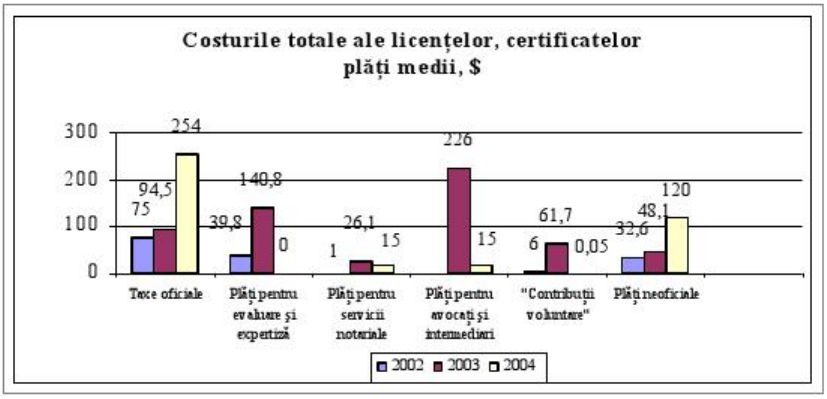

Sursă: Costul reglementării afaceri în Republica Moldova, 2004.

Au suferit modificări şi componentele costurilor totale ale licenţelor şi certificatelor.

Datele din figura de mai jos arată că pe parcursul anilor 2002 – 2004 au crescut, cu preponderenţă, plăţile neoficiale – circa de 3,7 ori.

Totodată, au crescut considerabil şi taxele oficiale (circa de 3,4 ori). Alte componente, cum sunt plăţile pentru evaluare şi expertiză, plăţile pentru servicii notariale şi „contribuţiile voluntare" au suferit iniţial un salt, iar apoi o cădere bruscă.

Este de remarcat şi faptul că conducătorii întreprinderilor din Moldova susţin că o mare parte din timpul lor de lucru (aproape 32%) este utilizat pentru obţinrea licenţelor sau satisfacerea altor cerinţe obligatorii.

În continuare vom trece în revistă unele date despre costurile şi timpul rezervat pentru a se conforma cu procedurile vamale.

	2002	2003	2004
Durata procedurilor, zile	4,3	2,7	3,0
Plăţi oficiale,$	-	321	426
Penalităţi,$	128	124	752
Plăţi neoficiale,$	129	73	130
Pierderi din cauza staţionării,$	284	307	495
Media costurilor totale,$	-	400	552

Rezultatele studiului „*Costul reglementării afacerii în Republica Moldova, 2004*" atestă că procedurile vamale

din Republica Moldova sunt îndelungate şi costisitoare.

În particular, în anul 2004 trecerea unei încărcături prin vamă ocupa în medie trei zile ce semnifică un nivel scăzut de operativitate. Totodată, deşi costurile oficiale ale acestor proceduri au constituit în anul 2004 circa 80% din costurile totale, aproape o treime din oamenii de afaceri intervievaţi au raportat că au plătit pentru procedurile vamale adiţional aproximativ 30% (130 dolari SUA) din suma oficială a tranzacţiei.[16] Datele din tabel atestă că ritmul de creştere a plăţilor neoficiale în anul 2004 comparativ cu 2003 îl depăşeşte pe cel al plăţilor oficiale. Este în creştere şi suma penalităţilor aplicate oamenilor de afaceri, precum şi a pierderilor din cauza staţionării la punctele de trecere. Această situaţie trezeşte îngrijorare, deoarece devin aparente premisele derulării afacerilor pe căi informale.

Studiul *Doing Business 2004* arată că în ţările în care structurile instituţionale reglementează riguros fiecare aspect al businessului, firmele încep să opereze informal. Conform autorilor, reglementarea riguroasă a businessului corelează cu activităţile informale şi corupţia.

Cu cât procedurile de înregistrare a afacerilor sunt mai îndelungate şi mai severe, cu atât mai înalt este nivelul corupţiei.

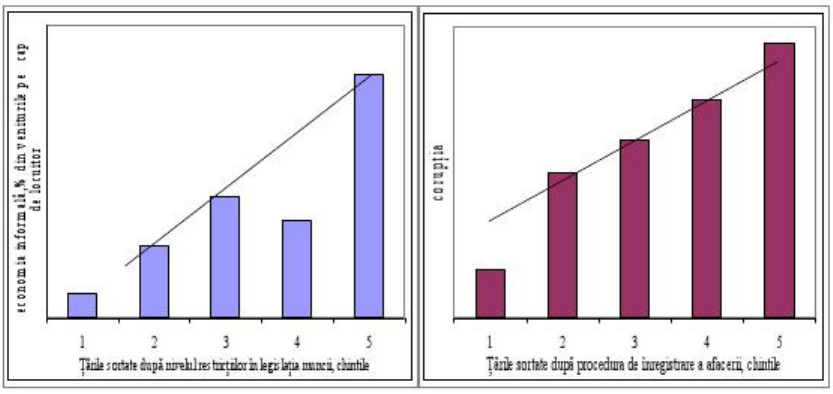

Sursă: Doing business database; Schneider 2002; Kaufmann, 2003.

[16] *Costul reglementării afacerii în Republica Moldova*, **ProEra Grup, S.R.L., 2004, pag.54.**

Costurile înalte ale afacerilor reprezintă factorul principal care determină ritmurile joase de creare a locurilor de muncă în Moldova. Reglementarea excesivă, birocraţia şi corupţia, impozitele ridicate sunt impedimente serioase în derularea businessului din Moldova, care descurajează intrarea pe piaţă a noilor întreprinderi şi extinderea celor existente.

Rezultatele studiului *Early Warning System* realizat de Banca Mondială în anul 2002 completează cele afirmate mai sus, menţionând că climatul de afaceri în Moldova este erodat în urma procedurilor greoaie şi reglementărilor exagerate[17].

Raportul de Tranziţie al BERD din 2002 prezintă un clasament al ţărilor în funcţie de timpul pe care managerii întreprinderilor îl utilizează pentru soluţionarea problemelor cu funcţionarii publici. Republica Moldova se află în mijlocul clasamentului care cuprinde 24 de ţări în tranziţie, marcând un progres comparativ cu anul 1999.

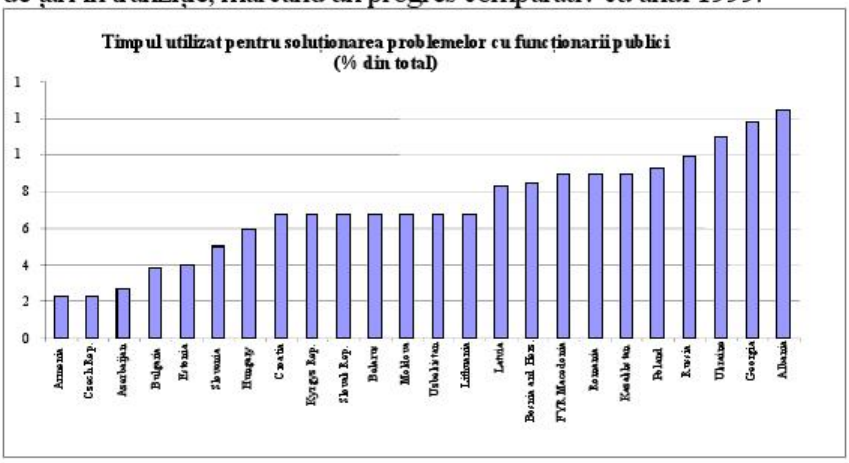

În pofida faptului că factorii de decizie din Republica Moldova au depus eforturi considerabile în vederea facilitării procedurilor de înregistrare (au fost concentrate într-un singur loc procedurile de pre-înregistrare şi înregistrare; Camera Înregistrării de Stat efectuează în paralel înregistrarea statistică şi cea fiscală) eficacitatea acestui proces lasă de dorit. În astfel de ţări ca Australia durata de înregistrare a întreprinderilor în organele abilitate este de 2 zile, fiind aplicate doar 2 proceduri, iar costul înregistrării constituie circa 1% din venitul anual

[17] *Early Warning System Survey, Moldova Report,* **World Bank, 2002.**

pe cap de locuitor, iar în Canada, Noua Zelandă, Singapore, Suedia şi SUA costurile de iniţiere a businessului se limitează la 1% din venitul anual pe cap de locuitor.

Este evident că aceleaşi proceduri şi reglementări de înregistrare şi derulare a businessului nu pot fi aplicate simultan în ţările dezvoltate şi ţările în curs de dezvoltare. Cu toate acestea, procedurile în cauză trebuie să se limiteze doar la strictul necesar ce ţine de înregistrarea statistică, fiscală şi asigurarea socială, precum şi aplicarea tehnologiilor avansate de înregistrare electronică. Printre cele mai reuşite practici în acest context pot fi notificate cele din Pakistan (durata înregistrării businessului s-a redus de la 53 la 22 zile) şi Rusia (de la 51 zile la 29 zile)[18].

[18] *Doing business in 2004*, **Co-publication of the WB, IFC and Oxford University, 2004.**

2. Mita în viziunea oamenilor de afaceri şi gospodăriilor casnice

2.1. Obiectivul şi sarcinile cercetării sociologice

Prezentul studiu are drept *obiectiv* analiza şi evaluarea situaţiei privind perceperea corupţiei în Republica Moldova de către două categorii de respondenţi: oamenii de afaceri (businesmanii) şi reprezentanţii gospodăriilor casnice.

Pornind de la aceasta, *sarcinile* studiului sunt următoarele:

- evaluarea problemelor principale care preocupă populaţia şi, în special, oamenii de afaceri;
- identificarea cauzelor principale ale corupţiei şi evaluarea în timp a percepţiei acestui fenomen;
- identificarea instituţiilor/serviciilor publice cu un risc sporit al corupţiei;
- evaluarea nivelului de toleranţă a populaţiei faţă de fenomenul corupţiei şi a disponibilităţii de a da mită;
- estimarea sumei totale a mitelor plătite în diferite servicii/instituţii publice.

Studiul oferă un tablou al perceperii corupţiei în dinamică, fiind bazat pe rezultatele sondajului sociologic realizat în anul 2005 şi studiile similare, efectuate anterior de Transparency International – Moldova.

Pentru intervievarea ambelor categorii de respondenţi (oamenii de afaceri şi reprezentanţii gospodăriilor casnice) au fost utilizate două tipuri de chestionare, care conţin, în fond, întrebări similare ce face posibilă analiza comparativă a opiniilor respondenţilor. Suplimentar la întrebările cu conţinut similar, ambele chestionare includ şi întrebări specifice care permit de a reliefa perceperea corupţiei prin prisma unor activităţi caracteristice fiecărui grup de respondenţi în parte. Chestionarele cuprind următoarele compartimente:

Compartimentul „*Date despre respondent*" oferă informaţii generale despre intervievaţi: vârsta, sexul, studiile, mediul rezidenţial şi

bunăstarea familiei. Ultima caracteristică reprezintă veniturile familiei în raport cu necesităţile acesteia, fiind estimată în baza a patru opţiuni: veniturile nu sunt suficiente nici pentru strictul necesar; veniturile asigură doar strictul necesar; veniturile sunt suficiente pentru un trai decent, dar nu şi pentru cumpărături mai scumpe; veniturile asigură un trai decent şi permit cumpărături mai scumpe.

Compartimentul „*Probleme principale*" identifică cele mai acute probleme cu care se confruntă respondenţii, estimându-le la o scară de la 1 la 6 (1 – nu este acută, 6 – foarte acută). În acest context respondenţilor le-au fost oferite mai multe variante de răspuns, începând cu probleme de ordin general: inflaţia, sărăcia, birocraţia, şomajul, corupţia, criminalitatea etc. până la probleme specifice activităţii de întreprinzător: infrastructura pieţei slab dezvoltată, monopolismul, schimbări neprevăzute de legislaţie etc.

Compartimentul „*Evoluţia şi cauzele corupţiei*" include un şir de întrebări care permit estimarea opiniei respondenţilor privind evoluţia şi cauzele răspândirii corupţiei pe parcursul ultimului an, precum şi identificarea principalelor surse de informare despre corupţie.

Compartimentele „*Răspândirea corupţiei*" şi „*Experienţa proprie în contactele cu serviciile publice*" permit identificarea instituţiilor/serviciilor publice cu un risc sporit faţă de corupţie. În acest scop s-au luat în consideraţie frecvenţa mituirii, ponderea respondenţilor care au contactat instituţia publică, numărul mediu de contacte, ponderea respondenţilor care au plătit neoficial pentru serviciile prestate, numărul plătitorilor de mită, suma medie şi suma totală a mitelor. Suplimentar la aceasta, chestionarul businessmanilor la compartimentul „*Experienţa proprie în contactele cu serviciile publice*" reflectă opiniile respondenţilor privind aportul statului la desfăşurarea business-ului, timpul utilizat pentru rezolvarea problemelor cu funcţionarii din instituţiile publice, frecvenţa contactelor cu organele de control etc.

Compartimentul „*Angajamente privind combaterea corupţiei*" apreciază disponibilitatea respondenţilor de a da mită şi eventualele consecinţe morale ale acestui fapt, arată toleranţa acestora faţă de comportamentul funcţionarilor publici care acceptă plăţi neoficiale, reflectă opiniile privind posibilitatea combaterii corupţiei şi măsurile ce trebuie întreprinse în acest scop. O parte componentă a acestui compartiment este analiza situaţiei privind depunerea cererilor de cercetare a cazurilor de corupţie, precum şi rezultatele examinării acestor cereri. Totodată în acest compartiment sunt elucidate unele cazuri de corupţie cu care s-au confruntat ambele categorii de respondenţi.

Chestionarul businessmanilor include, la rândul său, compartimentul adiţional „*Achiziţii publice*" care oferă detalii despre participarea companiilor la ofertele de achiziţii publice, precum şi motivele de neparticipare la asemenea oferte.

Metodologia cercetării:

- volumul eşantionului: 1484 de respondenţi, inclusiv 493 de businessmani şi 991 de gospodării casnice;
- eşantion aleator, stratificat, multistadial;
- criterii de stratificare: trei zone geografice – Nord, Centru şi Sud, mediul rezidenţial, mărimea localităţilor urbane (2 tipuri) şi rurale (3 tipuri);
- eşantionul pentru businessmani a fost proiectat în baza catalogului de mărfuri şi servicii „VARO–MOLDOVA", 2005. Din 493 de agenţi economici la Chişinău au fost chestionaţi 62%, în zona de Nord – 15%, Centru – 13% şi Sud – 10%;
- eşantionul pentru gospodării casnice s-a întocmit în baza listei localităţilor din fiecare raion în mod aleator. În fiecare localitate, în funcţie de mediul urban sau rural, au fost utilizate două tipuri de rute: gospodăriile cu blocuri şi case – prin metoda rutei aleatoare, iar persoanele intervievate – prin procedeul celei mai apropiate zile de naştere;

- interviurile cu businessmanii au fost realizate în oficiile lor, iar cu respondenţii din gospodăriile casnice – la domiciliu, de operatorii de interviu din reţeaua Centrului de Investigaţii Sociologice şi Studii de Piaţă „CBS-AXA" ;
- perioada de culegere a datelor: 29 martie – 19 aprilie 2005;
- marja de eroare: gospodăriile casnice – 3,1%; oamenii de afaceri – 4,4%.

2.2. Caracteristica respondenţilor

Distribuirea geografică a respondenţilor

Harta repartizării geografice a respondenţilor din gospodăriile casnice şi businessmanilor atestă diversitatea distribuţiei lor teritoriale. Din 156696 de agenţi economici au fost chestionaţi 493 de oameni de afaceri, repartizaţi după următoarele zone: mun. Chişinău – 62%, Nord – 15%, Centru – 13%, Sud – 10%. Respondenţii din gospodăriile casnice sunt repartizaţi în modul următor: mun. Chişinău – 22,4%, Nord – 23,8%, Centru – 35% şi Sud 18,8%.

Distribuirea geografică a respondenților

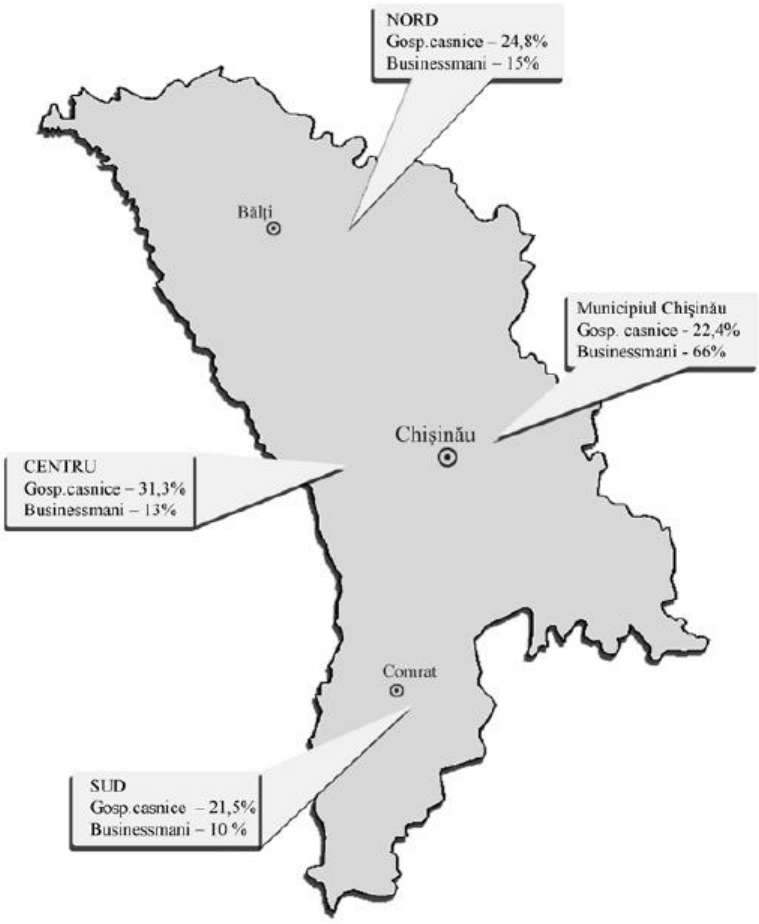

Mediul rezidențial

Respondenții se repartizează, în funcție de mediul rezidențial, în felul următor: cea mai mare parte din respondenții din gospodăriile casnice (59%) sunt din localități rurale, iar oamenii de afaceri – cu preponderență, din localități urbane (81%). Acest fapt se datorează atractivității capitalei și altor zone urbane din punct de vedere al desfășurării afacerilor.

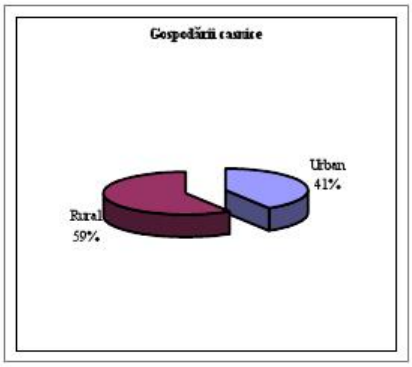

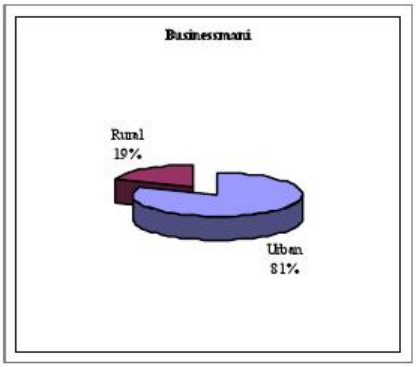

Vârsta respondenților

După criteriul de vârstă, respondenții au fost distribuiți în modul următor. Din totalul respondenților-gospodării casnice ponderea cea mai înaltă o dețin persoanele în vârsta de 40–49 ani (22,9%) și 50–59 ani (17,7%). La chestionare au participat, de asemenea, 17,4% de persoane în vârstă de 18–24 ani și 16,9% de persoane – în vârstă de 30–39 ani. La categoria oamenilor de afaceri ponderea cea mai înaltă revine persoanelor intervievate în vârstă de 40–49 ani (33,4%), 30–39 ani (28,1%) și 25–30 ani (15,7%).

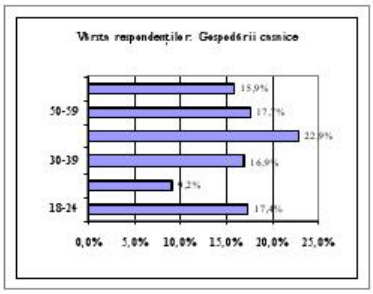

Genul

Din totalul respondenților-gospodării casnice femeile alcătuiesc 58%, bărbații – 42%, iar în categoria businessmani-respondenți situația diferă: 64% din respondenți sunt bărbați și 36% – femei.

Studiile respondenților

Rezultatele sondajului atestă că 61% din oamenii de afaceri intervievați au studii superioare, 26% – studii medii de specialitate, 12% – studii medii și 1% - studii medii incomplete.

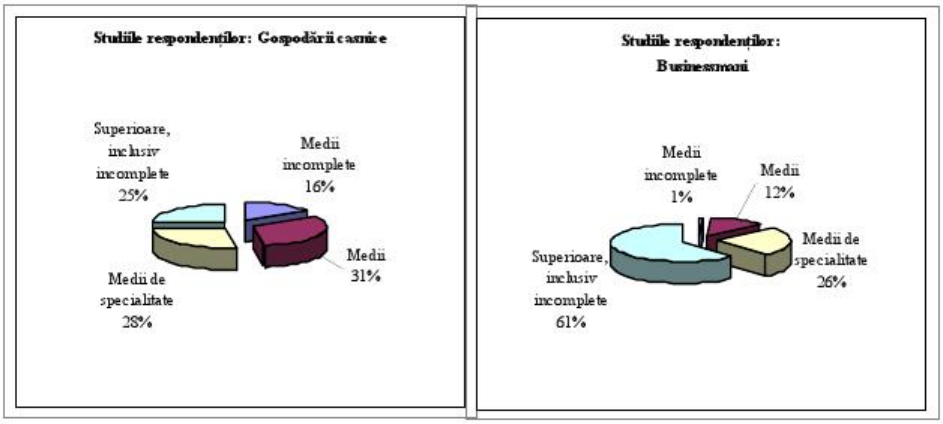

Respondenții din gospodăriile casnice au o divizare mai echilibrată după criteriul studiilor: 25% din respondenți au studii superioare, 28% – studii medii de specialitate și 31% – studii medii.

Nivelul veniturilor respondenților

După cum relevă rezultatele sondajului cea mai mare parte din respondenții gospodăriilor casnice (70,4%) au indicat că au venituri foarte modeste care le permit să procure doar strictul necesar sau nu le permit nici aceasta, iar 28,9% din interlocutori obțin venituri care le asigură un trai decent, inclusiv și cumpărături scumpe. Circa 0,7% din respondenți s-au abținut să răspundă la această întrebare.

Tabloul privind veniturile businessmanilor diferă: 73,9% din intervievați au remarcat că nivelul veniturilor le asigură un trai

decent cu sau fără cumpărături scumpe şi 24,2% au indicat că au venituri care le asigură doar strictul necesar sau nu sunt suficiente nici pentru aceasta.

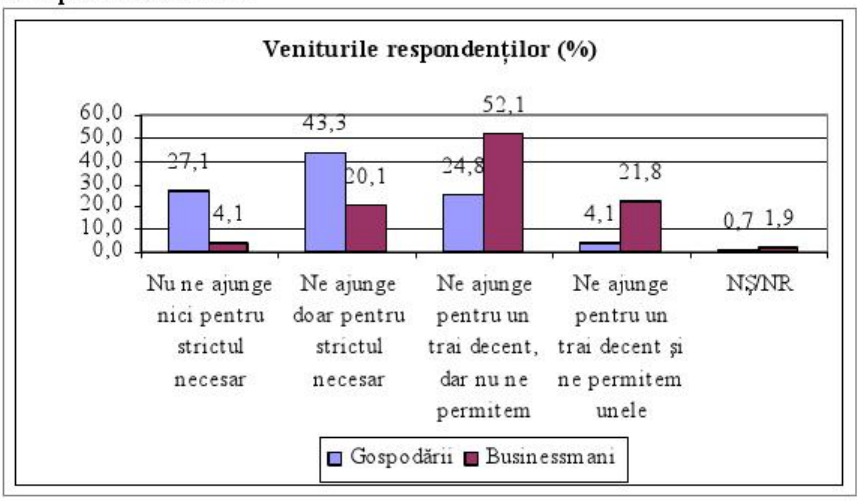

Analizând dinamica veniturilor ambelor categorii de respondenţi [19], constatăm că în cazul oamenilor de afaceri ponderea respondenţilor care consideră că veniturile le asigură un trai decent, precum şi achiziţionarea obiectelor de lux, a crescut de la 61,1% în anul 2000 până la 73,9% în anul 2004, iar a celor care opinează că veniturile sunt suficiente doar pentru strictul necesar sau nu sunt suficiente nici pentru aceasta a scăzut respectiv de la 35,2% până la 24,2%. În ce priveşte reprezentanţii din gospodăriile casnice, aici nu se evidenţiază o tendinţă stabilă de percepere a fenomenului creşterii veniturilor. Peste 2/3 din chestionaţi (în anul 2000 – 74,2%, în anul 2002 – 65,6% şi în anul 2002 – 70,4%) susţin că veniturile le asigură doar strictul necesar sau nu sunt sufuciente nici pentru aceasta.

[19] **Drept bază pentru comparaţie au servit datele din următoarele studii: Lilia Caraşciuc,** *Corupţia şi calitatea guvernării:cazul Moldovei*, **Transparency International-Moldova, 2002, pag.22; Lilia Caraşciuc, Efim Obreja,Tudor Popovici, Valeriu Mândru,** *Corupţia şi accesul la justiţie în viziunea societăţii şi a experţilor*, **Transparency International-Moldova, 2002, pag.10.**

2.3. Problemele cu care se confruntă societatea şi oamenii de afaceri

Estimarea în dinamică a opiniilor respondenţilor privind cele mai acute probleme ne permite să prezentăm un clasament al acestora în viziunea ambelor grupuri–ţintă: oamenii de afaceri şi reprezentanţii gospodăriilor casnice. Datele din următorul tabel arată că printre principalele probleme specificate de oamenii de afaceri în anul 2004 figurează impozitele şi taxele mari (media – 2,75), corupţia (2,68) şi legislaţia fiscală imperfectă (2,52).

Probleme cu care se confruntă oamenii de afaceri

Probleme	Valoarea medie		
	2000	2002	2004 -2005
Inflaţia	2,80	2,68	2,35
Lipsa proprietăţii pentru a fi depusă în gaj	-	2,22	2,08
Impozitele si taxele înalte	-	-	**2,75**
Legislaţia fiscală imperfectă	**3,22**	**2,99**	**2,52**
Accesul dificil la credite bancare	-	2,44	2,12
Criminalitatea	2,79	2,47	2,21
Corupţia	**3,21**	**2,85**	**2,68**
Deficitul de forţă de muncă calificată	1,86	2,30	1,94
Infrastructura slab dezvoltată a pieţei	-	2,42	2,15
Situaţiile de monopol pe piaţă	-	2,38	2,23
Intimidările din partea poliţiei	2,05	1,92	2,11
Lipsa materiei prime	1,91	1,89	1,81
Numărul exagerat al controalelor şi inspecţiilor	-	2,39	2,45
Instabilitatea politică	2,61	2,59	2,09
Schimbările frecvente ale legislaţiei	**2,93**	**2,95**	2,20
Regulile complicate de iniţiere a businessului	2,43	2,45	2,32
Problemele şi reglementările la export/import	2,35	2,34	2,24
Controlul preţurilor	1,90	1,96	1,96
Dificultăţile în repatrierea valutei	1,82	1,83	1,80
Legislaţia muncii imperfectă	2,42	2,63	1,88

În lista care cuprinde 20 de impedimente principale pentru afaceri corupția se află pe locul doi. În cercetările similare efectuate în țările Europei de Est, corupția în calitate de piedică pentru dezvoltarea afacerilor se află pe locurile 5,6,7, variind în clasament de la o țară la alta. Totuși, în opinia respondenților, gravitatea tuturor problemelor scade în comparație cu anii precedenți.

Opinia reprezentanților gospodăriilor casnice referitor la problemele cu care ei se confruntă diferă întrucâtva de cea a oamenilor de afaceri. Datele din tabelul de mai jos atestă că respondenții din gospodăriile casnice consideră drept cele mai acute probleme în anul 2004 sărăcia (media –3,24), şomajul înalt (3,12), corupția (2,94) şi criminalitatea (2,82). La fel ca şi oamenii de afaceri, reprezentanții gospodăriilor casnice opinează că gradul de gravitate a problemelor specificate scade.

Problemele cu care se confruntă reprezentanții gospodăriilor casnice

Probleme	Valoarea medie		
	2000	**2002**	**2004 - 2005**
Inflația	3,05	2,85	2,52
Calitatea joasă a sistemului educațional	3,12	3,12	2,34
Calitatea nesatisfăcătoare a asigurării medicale	**3,55**	**3,44**	2,76
Accesul limitat la informațiile publice	-	-	2,04
Criminalitatea	**3,47**	**3,5**	**2,82**
Corupția	**3,56**	**3,5**	**2,94**
Impozitele înalte	3,15	3,06	**2,82**
Instabilitatea politică	2,81	2,81	2,40
Sărăcia	**3,63**	**3,68**	**3,24**
Servicii nesatisfăcătoare de comunicații (drumuri, linii telefonice, acces Internet, etc.)	2,13	2,22	2,46
Birocrația	2,99	3,01	2,28
Schimbări frecvente în legislație	2,65	2,71	2,16
Regulile complicate de inițiere a unui business nou	2,13	2,77	2,22
Şomajul înalt	-	3,63	**3,12**
Degradarea mediului ambiant	-	-	2,52

2.4. Evoluţia şi cauzele corupţiei

Evoluţia corupţiei. Datele din figurile de mai jos permit să conchidem că cea mai mare parte a oamenilor de afaceri chestionaţi (43,6%) consideră că pe parcursul ultimului an nivelul corupţiei a rămas acelaşi, iar 36,3% sunt de părerea că nivelul corupţiei a crescut. La rândul lor, opiniile respondenţilor gospodăriilor casnice privind creşterea nivelului corupţiei sau menţinerea corupţiei la acelaşi nivel sunt aproape identice (respectiv 37,8% şi 37,7%). Totodată, este de remarcat că în profilul ambelor categorii de respondenţi numărul celor care cred că nivelul corupţiei a sporit este de aproape 3 ori mai mare decât a celor care consideră că nivelul ei a diminuat.

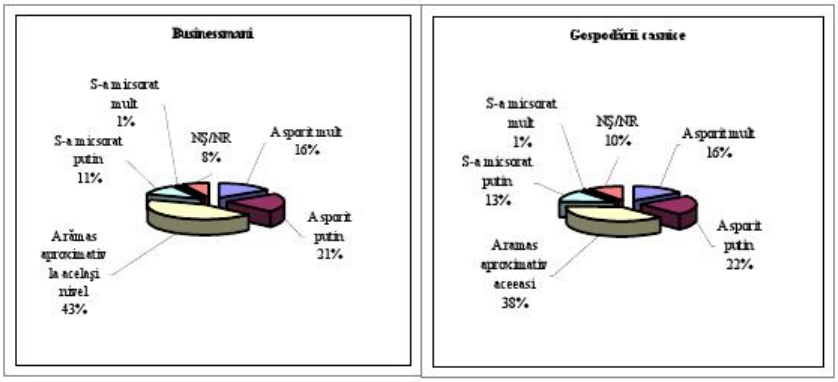

Cauzele răspândirii corupţiei. Respondenţilor din gospodăriile casnice şi oamenilor de afaceri li s-a solicitat să estimeze cât de importante sunt cauzele răspândirii corupţiei [20]. Rezultatele sondajului atestă o similitudine a opiniilor ambelor categorii de respondenţi în acest context. Astfel, după părerea reprezentanţilor gospodăriilor casnice şi a oamenilor de afaceri, cele mai importante cauze ale proliferării corupţiei sunt considerate salariile mici şi nesancţionarea persoanelor corupte, precum şi neabordarea acestei probleme în mod serios de către guvern. Nu este de neglijat şi faptul că printre cele mai importante cauze ale răspândirii acestui fenomen s-au specificat nivelul scăzut de cultură al populaţiei şi lipsa transparenţei în activitatea instituţiilor publice.

[20] Importanta cauzelor corupţiei a fost apreciată la o scară de la 1 la 4 (unde 1 este o cauză foarte importantă a corupţiei, iar 4 – nu este o cauză a corupţiei).

Cauzele răspândirii corupției

Cauze	Valoarea medie, 2004 – 2005	
	Businessmani	Gospodării casnice
Salariile mici	1,37	1,37
Persoanele corupte nu sunt trase la răspundere	1,38	1,42
Guvernul nu abordează problema în mod serios	1,60	1,67
Lăcomia	1,78	1,82
Lipsa transparenței în activitatea instituțiilor publice	1,91	2,12
Presiunile din partea rudelor și prietenilor	2,85	2,83
Presiunile din partea șefului	2,50	2,56
Este deja o tradiție	1,97	2,06
Lipsa standardelor de conduită a funcționarilor publici	2,08	2,20
Nivelul scăzut de cultură	1,76	1,86

Sursele de informare despre corupție. Rezultatele sondajului arată că principala sursă de informare despre cazurile de corupție este identică pentru ambele categorii de respondenți și reprezintă televiziunea, fiind catalogată astfel de 92% din reprezentanții gospodăriilor casnice și 70,7% din oamenii de afaceri.

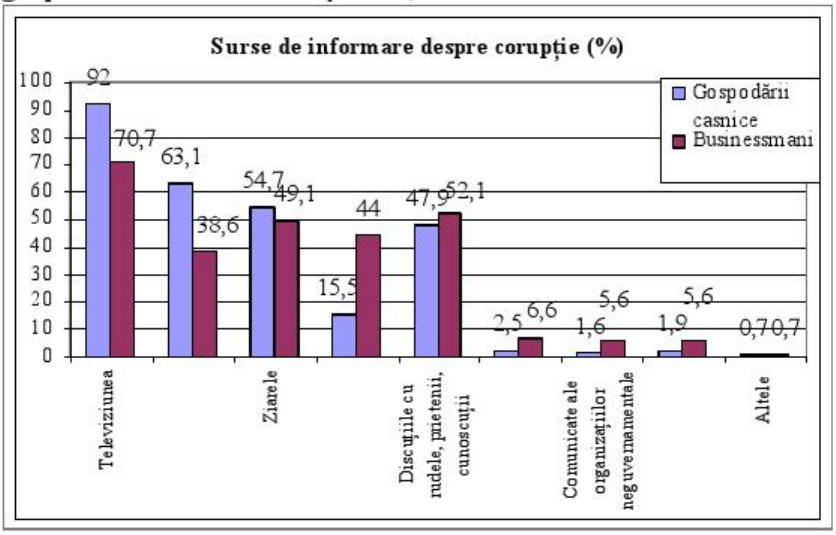

Apoi, cu mici diferenţe între tipurile de interlocutori, urmează radioul (63,1% din respondenţii din gospodăriile casnice, 38,6% – oamenii de afaceri), discuţiile cu rudele, prietenii (respectiv 47,9% şi 52,1% din respondenţii specificaţi) şi ziarele (respectiv 54,7% şi 49,1% din respondenţii specificaţi). Este lesne de înţeles şi faptul că oamenii de afaceri, ca urmare a specificului activităţii lor, cunosc mai mult despre corupţie din propria experienţă (44% din respondenţi), comparativ cu reprezentanţii gospodăriilor casnice (15,5%).

2.5. Răspândirea corupţiei

Pentru a estima cât de răspândită este corupţia în Republica Moldova, s-a pornit de la perceperea frecvenţei mituirii, solicitându-se respondenţii să răspundă cât de des recurg la bani, cadouri, contacte personale pentru a „soluţiona" problemele într-un şir de instituţii, servicii, domenii care reprezintă, în fond, sectorul public: poliţia, inspectoratul fiscal, vama, procuratura, administraţia publică locală, învăţământul, ocrotirea sănătăţii etc.

Rezultatele sondajului arată că reprezentanţii gospodăriilor casnice plasează printre primele la capitolul privind frecvenţa mituirii[21] instituţiile medicale (78,9% din subiecţii chestionaţi), instituţiile de învăţământ (68,5%), vama (59,9%) şi poliţia (59,3%). Părerile oamenilor de afacerei diferă întrucâtva de opiniile gospodăriilor casnice, primele după frecvenţa mituirii fiind catalogate instituţiile medicale (73,5% din respondenţi), poliţia (68,3%), vama (67,8%) şi instituţiile de învăţământ (62,6%). Este de remarcat că instituţiile specificate mai sus au fost apreciate, practic în acelaşi mod, şi în sondajul din anul 2002, ceea ce denotă că situaţia nu s-a modificat esenţial. Acest fapt ne permite să conchidem că şi în cazul în care în instituţiile date s-au întreprins măsuri în vederea diminuării corupţiei, eficienţa lor lasă mult de dorit.

[21] În acest scop s-au însumat indicatorii din opţiunile „adesea", foarte des" şi „întotdeauna".

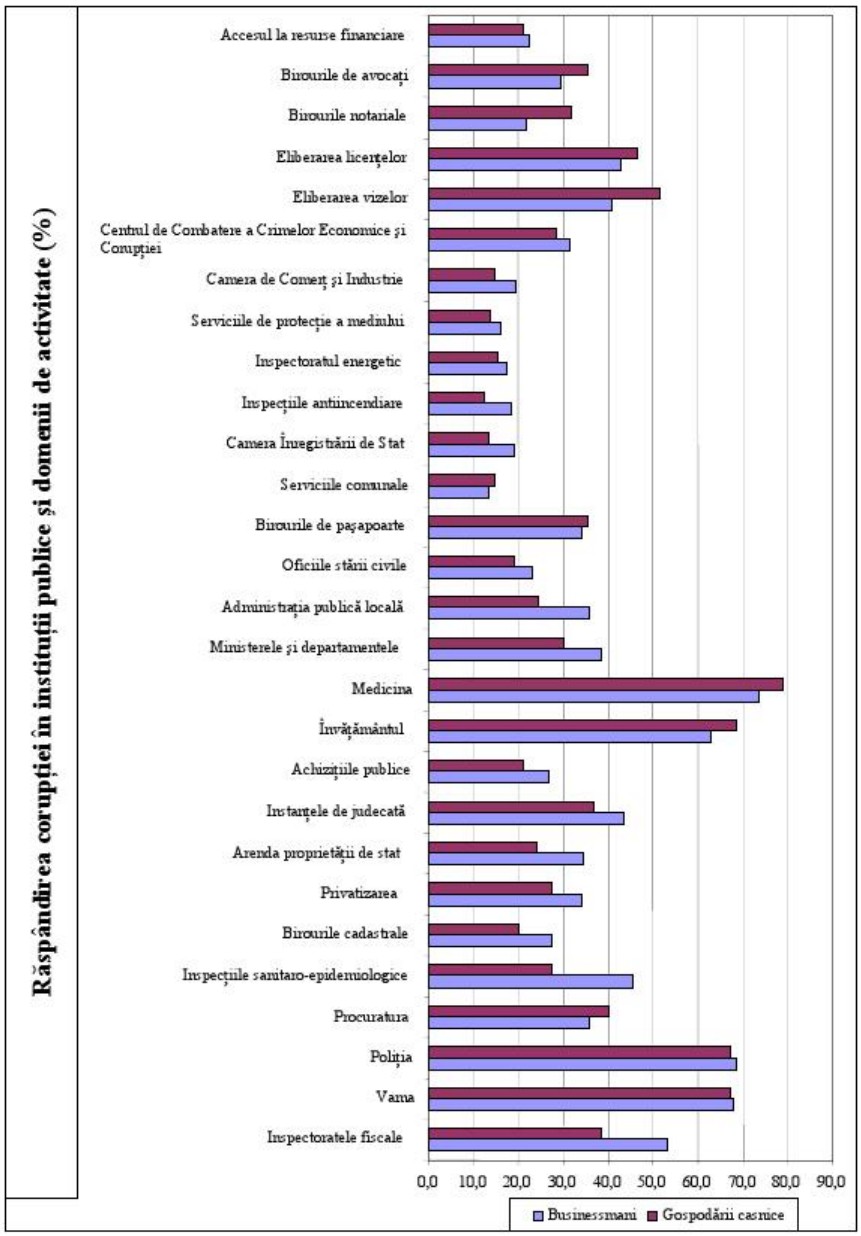
Răspândirea corupției în instituții publice și domenii de activitate (%)
Accesul la resurse financiare
Birourile de avocați
Birourile notariale
Eliberarea licențelor
Eliberarea vizelor
Centrul de Combatere a Crimelor Economice și Corupției
Camera de Comerț și Industrie
Serviciile de protecție a mediului
Inspectoratul energetic
Inspecțiile antiincendiare
Camera Înregistrării de Stat
Serviciile comunale
Birourile de pașapoarte
Oficiile stării civile
Administrația publică locală
Ministerele și departamentele
Medicina
Învățământul
Achizițiile publice
Instanțele de judecată
Arenda proprietății de stat
Privatizarea
Birourile cadastrale
Inspecțiile sanitaro-epidemiologice
Procuratura
Poliția
Vama
Inspectoratele fiscale
0,0 10,0 20,0 30,0 40,0 50,0 60,0 70,0 80,0 90,0
Businessmani
Gospodării casnice

2.6. Experienţe în contactarea instituţiilor publice

Aportul statului la desfăşurarea businessului. Chestionarea oamenilor de afaceri în acest context a arătat că aproape jumătate din respondenţi au, cu precădere, o percepţie negativistă, considerând că statul împiedică desfăşurarea activităţii de întreprinzător. Totodată, este de remarcat că pe parcursul ultimilor ani această percepţie negativă s-a atenuat simţitor. Dacă în anul 2000 aproape o jumătate de businessmeni au considerat că statul mai mult îi împiedică la desfăşurarea activităţii de antreprenoriat, atunci în anul 2004-2005 aşa opinie au avut-o doar 21%. Paralel cu aceasta, a crescut ponderea respondenţilor care consideră că suportul statului în promovarea afacerilor a crescut (8,4% în anul 2000, 24% – în anul 2004) sau că politica statului faţă de mediul de întreprinzători a rămas neutră (6,2% în anul 2000, 27,8% – în anii 2004 - 2005).

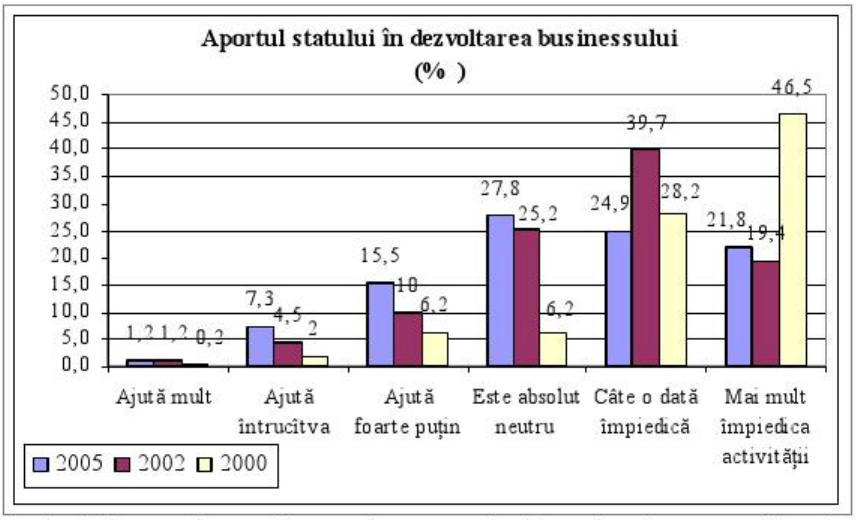

Având în vedere că ponderea majoră a businessmanilor în Republica Moldova sunt cei de la întreprinderile medii şi mici, opiniile acestora privind susţinerea statului, în special, în contextul înregistrării şi controlului activităţii întreprinderilor, nu sunt de neglijat.

Putem aprecia drept un moment pozitiv reducerea numărului mediu de contacte oficiale şi neoficiale a businessmanilor cu reprezentanţii unor organe de stat –30.53 (în anul 2002 – 31.44 şi în 2000 – 38.55). În special, numărul mediu de contacte cu inspectorii fiscali s-a redus de la 3,6 în anul 2002 la 2,72 în 2004 - 2005, cu inspectorii energetici – de la 6,1 la 2,96, reprezentanţii inspecţiilor sanitaro-epidemiologice – de la 4,2 la 3,04[22]. Totodată, este de remarcat creşterea numărului contactelor cu poliţia – de la 3,9 de an în 2002 la 4,38 în anii 2004 - 2005.

Numărul mediu al contactelor oficiale şi neoficiale cu reprezentanţii organelor de stat	
Inspectoratul fiscal	2,72
Poliţia	4,38
Inspecţia antiincendiară	1,55
Inspectoratul energetic	2,96
Inspecţia sanitaro-epidemiologică	3,04
Centrul de Combatere a Crimelor Economice şi Corupţiei	2,38
Serviciile de protecţie a mediului	1,58
Inspecţia muncii	1,43

Totuşi, este îngrijorător faptul că aproape 22% din timpul de lucru al oamenilor de afaceri intervievaţi este destinat soluţionării problemelor cu funcţionarii din instituţiile de stat (pentru comparaţie: în anul 2002 – 24,4%).

Prezintă interes şi faptul cum s-a modificat percepţia respondenţilor privind comportamentul funcţionarilor din organele de control, în special, a inspectorilor fiscali în cazul depistării abaterilor de la legislaţie. Astfel, la întrebările *„Ce se întâmplă în cazul când inspectorul fiscal depistează o încălcare a legislaţiei? Cum se procedează de obicei?”* cea mai mare parte a celor intervievaţi în anul 2005 (41,1%) au răspuns că inspectorii înregistrează încălcările legislaţiei şi întocmesc acte de control în

[22] **Lilia Caraşciuc, Efim Obreja, Tudor Popovici, Valeriu Mândru,** *Corupţia şi accesul la justiţie în viziunea societăţii şi a experţilor*, **Transparency International-Moldova, 2002.**

conformitate cu regulamentul instituției. Percepția unui comportament regulamentar al inspectorilor a progresat simțitor: ponderea respondenților cu o atare opinie în anul 2000 a constituit 18,8%, iar în anul 2002 – 35,2%. Totuși, deși pe parcursul acestor ani s-a redus simțitor, ponderea subiecților care consideră că inspectorii fac aluzii că trebuie de plătit pentru „soluționarea" problemelor sau numesc din start prețul corectărilor necesare, în ultimul sondaj ea a alcătuit 55,9%, ceea ce denotă că corupția în organele de control există şi măsurile privind contracararea acestui fenomen trebuie amplificate.

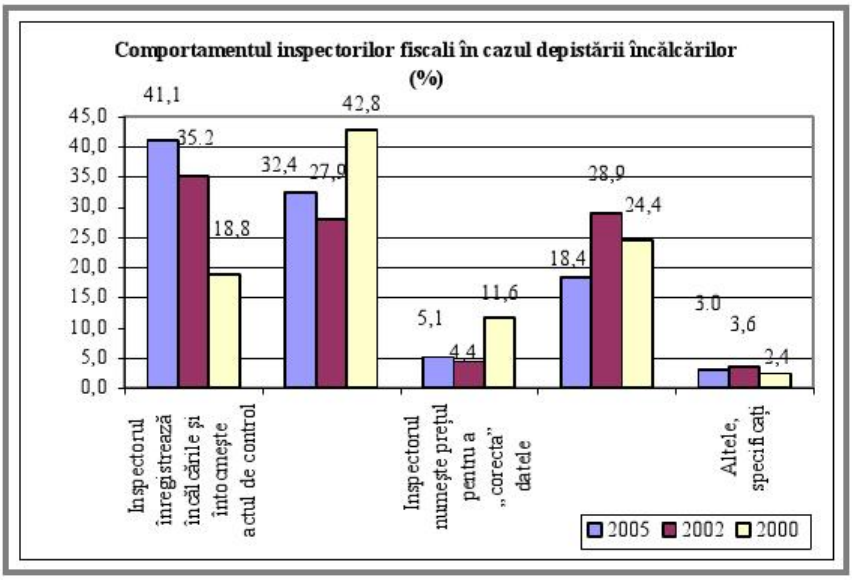

Este de remarcat de asemenea şi creşterea ponderii plăților neoficiale oferite direct inspectorului fiscal în suma totală a amenzilor aplicate la depistarea încălcării legislației. Dacă, potrivit estimărilor businessmanilor, în anul 2000 ponderea acestor plăți a constituit 34,2%, în anul 2002 – 37,8%, iar în anii 2004 - 2005 –

aproape 40,%[23]. Această tendință ascendentă vorbește despre faptul că, suplimentar la măsurile de combatere a corupției în inspectoratele fiscale, trebuie să se modifice politica fiscală a statului astfel încât să defavorizeze eschivarea de la plata impozitelor.

Instituțiile contactate cel mai des. Pentru a identifica instituțiile, serviciile cu un risc sporit de corupție s-a pornit de la un șir de indicatori care rezultă din experiența respondenților, inclusiv ponderea subiecților care au contactat instituțiile listate și numărul mediu de contacte. Astfel, printre instituțiile contactate cel mai des de reprezentanții gospodăriilor casnice în anul 2004 figurează instituțiile medicale (57,3% din totalul respondenților), instituțiile de învățământ (32,5%), biroul de pașapoarte (27,4%) și poliția (21,4%).

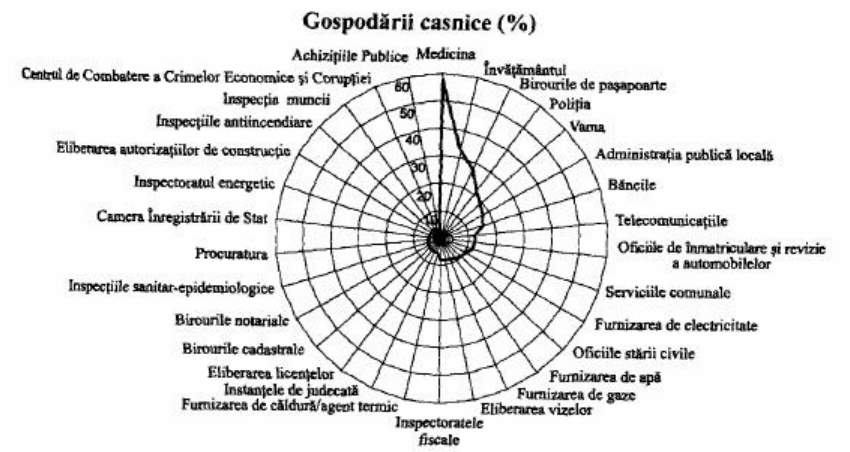

În acest context numărul mediu de contacte ale reprezentanților din gospodăriile casnice variază de la 3,3 ori pe an pe respondent în instituțiile de învățământ (3,4 ori în instituțiile medicale) la 4,9 ori în serviciile comunale.

[23] **Această pondere reprezintă media calculată pe tot eșantionul businessmanilor intervievați.**

Având în vedere specificul businessului ar fi uşor de presupus care sunt instituţiile cel mai des contactate de oamenii de afaceri: inspectoratele fiscale (75,3% din totalul respondenţilor), poliţia (57,1%) şi instituţiile medicale (54%). Numărul mediu de contacte pe fiecare respondent variază de la 4,9 ori pe an în organele de poliţie, 7,3 ori în vamă, la 11 ori în instituţiile bancare.

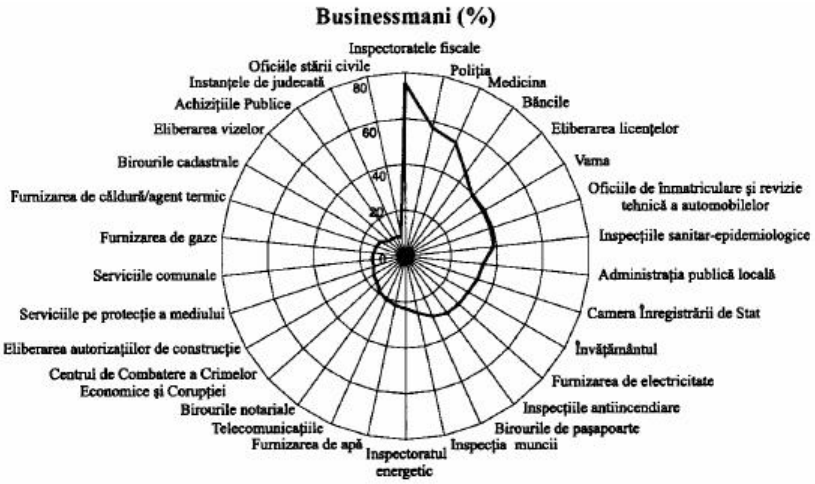

Instituţiile în care se plăteşte neoficial mai frecvent. Este absolut firesc că în viaţa cotidiană se contactează diverse instituţii publice în care se plăteşte oficial pentru serviciile prestate. Totodată, practica autohtonă arată că pentru a obţine anumite servicii şi favoruri în diverse instituţii se recurge şi la plăţi neoficiale. Sondajul de opinie a arătat unele similitudini în părerile gospodăriilor casnice şi ale businessmanilor privind instituţiile în care se plăteşte neoficial mai frecvent. Astfel, în opinia reprezentanţilor gospodăriilor casnice, printre primele la acest capitol au fost catalogate vama (41,3% din respondenţi), poliţia (41,1%), instituţiile medicale (39,9%) şi de învăţământ (27,7%).

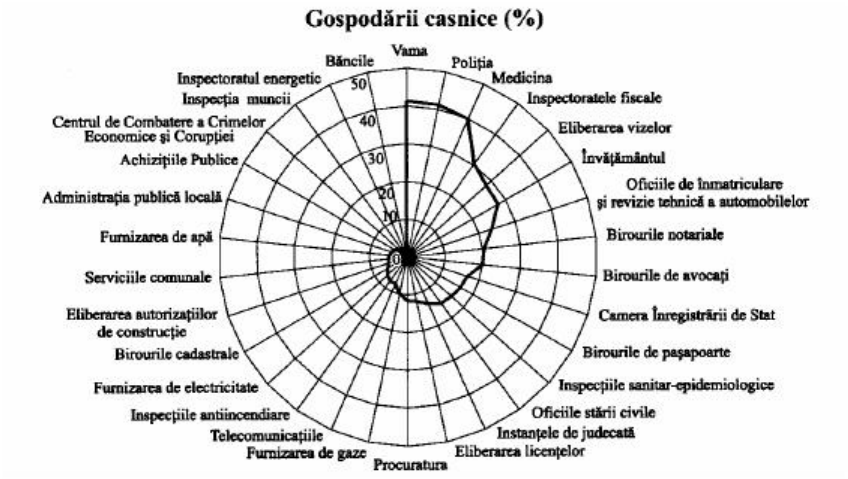

Opiniile businessmanilor sunt mai pronunţate decât a reprezentanţilor gospodăriilor casnice, o parte mai mare a subiecţilor afirmând că mai des se plăteşte „la buzunar" în vamă (72% din respondenţi), instituţiile medicale (63,9%), instituţiile de învăţământ (57,7%) şi inspectoratele fiscale (37,3%).

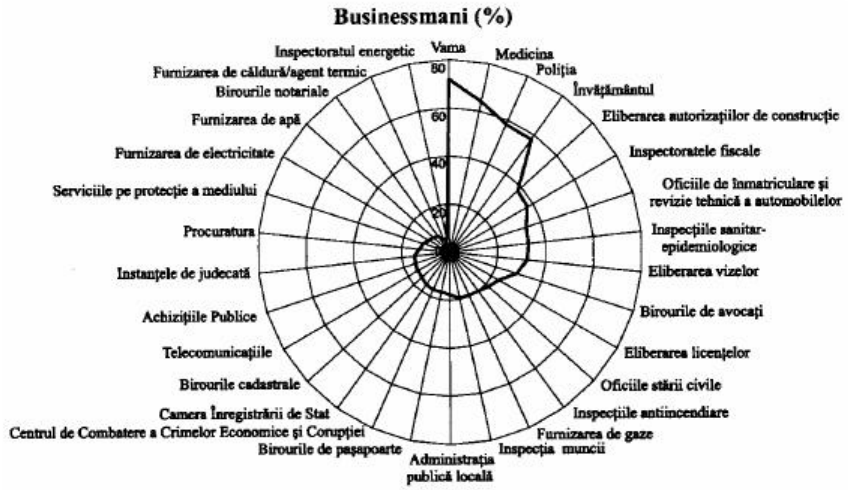

2.7. Mita medie

Frecvența mitelor nu este singurul indicator care permite estimarea corupției. Un alt indicator care ar putea fi utilizat în acest sens este valoarea (mărimea) mitelor în perioada cercetată. Cele mai mici valori ale mitei medii plătite de businessmani au fost înregistrate la inspectoratele energetice (99 lei), iar cele mai mari – la eliberarea vizelor (4636 lei), vamă şi alte servicii adiționale oferite la frontieră (2725 lei), inspectoratele fiscale (1576 lei) şi la eliberarea autorizațiilor de construcții (1530 lei). Valoarea minimală a mitei medii plătite de gospodăriile casnice s-a înregistrat în birourile cadastrale (70 lei), maximală – la eliberarea vizelor (6329 lei).

Este de menționat că în cazul când numărul de mite plătite nu este destul de mare indicatorul mitei medii poate să nu fie suficient de stabil. Totodată, în instituțiile şi serviciile în care, potrivit sondajului, s-a înregistrat un număr mare de mite, acest indicator este destul de stabil. În special, numărul cazurilor de mituire indicate de respondenți cu declararea sumei plătite este de 1374 (inclusiv 602 cazuri indicate de businessmani şi 772 – de reprezentanții gospodăriilor casnice). În totalul cazurilor de mituire cele mai numeroase s-au înregistrat în instituțiile de ocrotire a sănătății (298), la poliție (182) şi vamă (144).

Businessmani: Estimarea mitei medii

	Numărul de plăți neoficiale	Suma minimală, lei	Suma maximală, lei	Suma medie declarată, lei
A	1	2	3	4
Camera Înregistrării de Stat	13	120	5000	917
Inspectoratele fiscale	92	10	25200	1576
Vama	85	65	32000	2725
Eliberarea vizelor	13	200	38000	4636
Eliberarea licențelor	27	50	6000	982
Poliția	105	25	12600	845
Procuratura	3	100	1265	542
Oficiile stării civile	7	30	300	176

A	1	2	3	4
Birourile de paşapoarte	30	50	5000	367
Oficiile de înmatriculare şi revizie tehnică a automobilelor	44	50	2000	373
Birourile cadastrale	5	50	300	189
Eliberarea autorizaţiilor de construcţie	16	50	4500	1530
Administraţia publică locală	14	50	1500	436
Furnizarea de apă	6	50	400	172
Furnizarea de electricitate	7	30	3000	661
Furnizarea de gaze	11	100	1800	544
Furnizarea de căldură/agent termic	3	100	1250	408
Centrul de Combatere a Crimelor Economice şi Corupţiei	8	50	1265	593
Achiziţiile publice	2	100	120	111
Inspecţiile sanitaro-epidemiologice	41	40	4800	503
Inspecţiile antiincendiare	18	50	800	259
Inspectoratul energetic	4	20	195	99
Serviciile pe protecţie a mediului	3	20	600	273
Inspecţia muncii	9	100	800	352
Băncile	4	50	190	145
Instanţele de judecată	3	150	4000	1347
Telecomunicaţiile	8	50	2500	479
Medicina	115	10	9600	630
Învăţământul	63	50	6500	879
Serviciile comunale	2	200	300	245
Birourile notariale	3	200	1200	579
Birourile de avocaţi	7	500	5000	1640

Gospodarii casnice: Estimarea mitei medii

	Numărul de	Suma	Suma	Suma medie

	plăți neoficiale	minimală, lei	maximală, lei	declarată, lei
A	1	2	3	4
Camera Înregistrării de Stat	7	20	1260	659
Inspectoratele fiscale	18	30	2520	903
Vama	59	20	7000	837
Eliberarea vizelor	22	30	30500	6329
Eliberarea licențelor	5	50	3000	1567
Poliția	77	10	10000	639
Procuratura	4	150	4000	1895
Oficiile stării civile	12	20	8195	946
Birourile de pașapoarte	35	20	1000	226
Oficiile de înmatriculare și revizie tehnică a automobilelor	25	10	2000	292
Birourile cadastrale	3	20	150	70
Eliberarea autorizațiilor de construcție	2	300	500	398
Administrația publică locală	6	20	500	161
Furnizarea de apă	2	80	1000	540
Furnizarea de electricitate	5	50	800	374
Furnizarea de gaze	4	100	600	238
Furnizarea de căldură/agent termic	0	0	0	0
Centrul de Combatere a Crimelor Economice și Corupției	1	200	200	200
Achizițiile publice	0	0	0	0
Inspecțiile sanitaro-epidemiologice	7	50	500	242
Inspecțiile antiincendiare	3	100	200	133
Inspectoratul energetic	1	100	100	100
Serviciile pe protecție a mediului	0	0	0	0
Inspecția muncii	0	0	0	0
Băncile	1	700	700	700

A	1	2	3	4
Instanţele de judecată	6	550	2000	945
Telecomunicaţiile	11	30	800	260
Medicina	183	20	12600	602
Învăţământul	87	30	12601	968
Serviciile comunale	4	100	600	402
Birourile notariale	9	30	2000	360
Birourile de avocaţi	3	600	2000	1287

2.8. Estimarea mitei totale

Este destul de dificil de a estima impactul macroeconomic al corupţiei. O estimare complexă ar putea include, în primul rând, evaluarea pierderilor valorii adăugate din cauza barierelor în creşterea economică cauzate de corupţie. De asemenea ar trebui calculate şi pierderile bugetului de stat provocate de evaziunea fiscală generată de corupţia în diverse organe de control. Suplimentar la aceasta, ar fi utilă estimarea altor pierderi cauzate de corupţie, în special, a celor rezultate din concurenţa neloială, din nivelul scăzut al calificării forţei de muncă şi sănătăţii naţiunii (corupţia în sistemele educaţional şi ocrotirii sănătăţii), domeniul achiziţiilor publice, precum şi a pierderilor generate de guvernarea ineficientă în „relaţiile politice" şi de refluxul investiţiilor etc. Lista eventualelor pierderi poate continuată, însă până la momentul de faţă nu există o cercetare (metodologie) care ar ingloba estimarea tuturor consecinţelor economice ale corupţiei.

În acest context un procedeu mult mai simplu ar fi evaluarea valorii totale a mitei plătite în diferite instituţii, servicii publice şi domenii economice. Deşi acest procedeu ar putea oferi un tablou foarte aproximativ al răspândirii corupţiei, indicatorul mitei totale este un punct de pornire, un indicator-cheie în analiza fenomenului corupţiei.

Experienţa oamenilor de afaceri şi a reprezentanţilor gospodăriilor casnice în confruntarea cu cazurile de corupţie diferă considerabil, de aceea variază şi rezultatele extrapolării bazate pe datele interviurilor cu oamenii de afaceri şi reprezentanţii gospodăriilor casnice.

Pentru a estima valoarea totală a mitei plătite de oamenii de afaceri şi reprezentanţii gospodăriilor casnice în diferite instituţii, servicii şi domenii, s-a recurs la următorii indicatori: frecvenţa mitelor, mita medie în fiecare instituţie/serviciu/domeniu şi numărul total al plătitorilor de mită. În instituţiile/serviciile în care indicatorul mitei nu a fost stabil, adică numărul mitelor înregistrate a fost insuficient pentru a obţine o medie stabilă, s-a utilizat media calculată pentru toate instituţiile din această categorie. De asemenea, în cazurile când respondentul a menţionat ca a plătit mită la o instituţie concretă, dar a refuzat să numească suma, s-a recurs din nou la mita medie pentru instituţia dată, calculată în baza chestionării celorlalţi respondenţi.

La estimarea valorii totale a mitelor plătite în decurs de un an de gospodăriile casnice, s-a pornit de la statistica oficială privind numărul total al gospodăriilor casnice (1450 mii [24]), iar la estimarea mitei plătite de businessmani – de la numărul total al agenţilor economici: 156696, din care 120048 de întreprinderi (inclusiv 61306 de întreprinderi individuale, 46199 de societăţi cu răspundere limitată, 5055 de societăţi pe acţiuni, 3779 de cooperative, 1239 de întreprinderi de stat, 368 de întreprinderi municipale, 704 de uniuni şi asociaţii, 981 de filiale şi reprezentanţe, 417 – alte tipuri de întreprinderi)[25] şi 36648 de deţinători ai patentelor de întreprinzător.

[24] Potrivit datelor Departamentului Statistică şi Sociologie privind bugetele gospodăriilor casnice pe anul 2004.
[25] www.registru.md

Estimarea valorii totale a mitelor plătite de gospodăriile casnice în decurs de un an atestă o ameliorare a situaţiei comparativ cu rezultatele cercetărilor Transparency International – Moldova din anul 2002[26]. Astfel, deşi numărul instituţiilor şi seviciilor publice incluse în calcul s-a extins până la 33, valoarea totală a mitei a constituit în anul 2004 circa 900 mil. lei. Este de remarcat o scădere considerabilă (de circa 7 ori) a volumului mitei plătite în Inspectoratul Fiscal. Se manifestă, de asemenea, un progres în relaţiile dintre reprezentanţii gospodăriilor casnice şi angajaţii din sectorul vamal: mita totală plătită în acest domeniu s-a micşorat de circa 2 ori – de la 187 mil.lei în anul 2002 la 94 mil. lei în 2004 – 2005 (12 luni). S-a diminuat şi volumul mitelor plătite în sistemul de învăţământ: de la 205 mil.lei în anul 2002 la 126 mil.lei timp de un an în 2004 - 2005.

Estimarea mitei totale - businessmani (mii lei)

	Suma pe ţară
Vama	120,058
Inspectoratele fiscale	69,262
Poliţia	44,804
Medicina	33,968
Învăţământul	24,985
Eliberarea vizelor	23,550
Eliberarea autorizaţiilor de construcţie	14,503
Eliberarea licenţelor	14,060
Inspecţiile sanitar-epidemiologice	9,717
Camera Înregistrări de Stat	7,705
Oficiile de înmatriculare şi revizie tehnică a automobilelor	7,356
Birourile de paşapoarte	4,419
Birourile de avocaţi	4,269
Administraţia publică locală	4,070
Furnizarea de electricitate	3,062
Inspecţia muncii	2,690
Furnizarea de gaze	2,505
Inspecţiile antiincendiare	2,441
Telecomunicaţiile	2,274
Oficiile stării civile	505
Alte	10,639
TOTAL	**406,844**

Totodată, există instituţii şi servicii publice în care situaţia practic nu s-a schimbat spre exemplu, sistemul ocrotirii sănătăţii, unde prevenirea şi combaterea corupţiei ar trebui să rămână o prioritate şi pe viitor.

[26] **Lilia Caraşciuc, Efim Obreja,** *Corupţia şi accesul la justiţie,* **Transparency International - Moldova, 2002, pag. 27.**

Este de remarcat că în ultimul timp, în opinia reprezentanţilor gospodăriilor casnice, au apărut noi lideri la capitolul „mituire", printre care: sectorul de eliberare a vizelor. Serviciile de eliberare a vizelor sunt prestate de un număr mare de intermediari (agenţii de turism, persoane particulare), suma mitelor plătite de ei estimându-se la circa 214 mil.lei. Având în vedere proporţiile mitelor plătite pentru aceste servicii, care depind eventual şi de emigrarea ilegală a populaţiei la lucru peste hotare, acest sector ar trebui luat în vizor de către organele de combatere a corupţiei.

Estimarea volumului total al mitelor plătite de reprezentanţii oamenilor de afaceri şi familiilor acestora în 12 luni din 2004 - 2005 oferă un tablou diferit de cel al gospodăriilor casnice. Printre lideri la capitolul „mituire" (la fel ca şi în anul 2002) se află vama cu un „scor" de 120 mil. lei, inspectoratele fiscale, poliţia şi instituţiile de învăţământ. Cu părere de rău, nu este posibil de a compara rezultatele prezentului studiu cu cele din anul 2002, deoarece în cercetarea precedentă au fost luate în calcul şi circa 100 mii de gospodării ţărăneşti. Cu toate acestea, se poate afirma că relaţiile vameşilor cu businessmanii nu au marcat progrese semnificative. O situaţie similară se manifestă şi în relaţiile oamenilor de afaceri cu inspectorii fiscali şi poliţiştii.

Totuşi, este de menţionat că volumul total al mitelor plătite de businessmani în instituţiile şi serviciile publice a scăzut cu circa 40%. Aceasta tendinţă se observă în astfel de instituţii şi domenii cum sunt: administraţia publică locală, autorizarea construcţiilor, înmatricularea şi revizia tehnică a automobilelor. Chiar şi Centrul de Combatere a Crimelor Economice şi Corupţiei (CCCEC) a marcat un progres esenţial, deşi pe parcursul chestionării au fost relatate unele cazuri de mituire a angajaţilor din instituţia dată.

În contextul celor sus-menţionate este de remarcat că estimările făcute în prezentul studiu sunt minimale, întrucât persoanele care au plătit neoficial sume deosebit de mari au refuzat, de regulă, să fie intervievate.

Contactele cu instituţiile/serviciile publice: experienţa businessmanilor

	Ponderea	Numărul	Ponderea	Numărul	Suma medie

	persoanelor care au contactat instituția, % din totalul respondenților	mediu de contacte pe persoană pe parcursul anului	persoanelor care au plătit mită, % din cei ce au contactat instititia	mediu de plăți neofi-ciale pe persoană	a plăților neoficiale pe persoană, lei
A	1	2	3	4	5
Camera Înregistrării de Stat	32,9	2,0	16,6	1,7	917
Inspectoratele fiscale	75,3	3,5	37,3	3,0	1576
Vama	39,0	7,3	72,0	6,5	2725
Eliberarea vizelor	9,7	3,6	32,1	1,3	4636
Eliberarea licențelor	39,2	1,8	23,4	2,1	982
Poliția	57,1	4,9	58	4,6	845
Procuratura	6,1	2,6	12,7	3,5	542
Oficiile stării civile	8,7	1,6	21,4	1,1	176
Birourile de pașapoarte	28,8	1,6	16,9	1.2	367
Oficiile de înmatriculare și revizie tehnică a automobilelor	39,0	2,1	33,3	1.7	373
Birourile cadastrale	12,6	3,0	15,5	1,0	189
Eliberarea autorizațiilor de construcție	16,2	3,4	38	1,6	1530
Administrația publică locală	33,9	4,3	17,7	2,1	436
Furnizarea de apă	21,8	2,6	9,1	1,0	172
Furnizarea de electricitate	31,2	2,3	9,9	1,3	661
Furnizarea de gaze	14,0	2,5	19,6	1.3	544
Furnizarea de căldură/agent termic	13,3	1,9	5,8	1,0	408
CCCEC	16,7	1,7	16,9	1,6	593
Achizițiile publice	9,7	2,6	14,8	1,7	111
Inspecțiile sanitaro-epidemiologice	38,5	3,1	32,8	2,8	503
Inspecțiile anti-incendiare	30,8	1,6	20	1,2	259
Inspectoratul energetic	22,8	2,3	5,3	1,0	99
Servicile pe protecție a mediului	14,5	1,4	11,5	2,1	273
Inspecția	25,2	1,7	19,6	1,5	352

A	1	2	3	4	5
muncii					
Băncile	44,6	11,0	3,5	2,3	145
Instanțele de judecată	9,2	3,7	14,6	1,0	1347
Telecomunicațiile	20,6	3,3	15,2	1,1	479
Medicina	54,0	4,4	63,9	3,8	630
Învățământul	31,5	3,3	57,7	2,7	879
Serviciile comunale	14,5	6,2	3,6	3,6	245
Birourile notariale	19,1	3,4	8,2	1,0	579
Birourile de avocați	6,3	3,0	29,1	1,2	1640

Contactele cu instituțiile/serviciile publice: experiența gospodăriilor casnice

	Ponderea persoanelor care au contactat instituția, % din totalul respondenților	Numărul mediu de contacte pe persoană pe parcursul anului	Ponderea persoanelor care au plătit mită, % din cei ce au contactat instituția	Numărul mediu de plăți neoficiale pe persoană	Suma medie a plăților neoficiale pe persoană, lei
A	1	2	3	4	5
Camera Înregistrării de Stat	4,4	1,5	16,7	1,4	659
Inspectoratele fiscale	8,0	2,5	30,3	2,7	903
Vama	18,9	3,2	41,3	3,3	837
Eliberarea vizelor	8,2	1,9	28,2	1,3	6329
Eliberarea licențelor	5,3	1,4	12	1,3	1567
Poliția	21,4	2,2	41,1	3,1	639
Procuratura	4,5	1,6	11,6	3,3	1895
Oficiile stării civile	9,7	1,7	15,2	1,6	946
Birourile de pașapoarte	27,4	1,5	16,2	1,2	226
Oficiile de înmatriculare și revizie tehnică a automobilelor	12,2	1,6	23,5	1,9	292
Birourile cadastrale	5,3	1,7	6	1,0	70
Eliberarea autorizațiilor de construcție	4,1	1,7	5,1	1,0	398

A	1	2	3	4	5
Administrația publică locală	17,3	2,6	4,3	1,3	161
Furnizarea de apă	8,8	1,9	4,8	1,0	540
Furnizarea de electricitate	10,4	2,8	7,1	1,3	374
Furnizarea de gaze	8,6	2,2	9,9	1,0	238
Furnizarea de căldură/agent termic	5,6	1,5			
Centrul de Combatere a Crimelor Economice și Corupției	3,4	1,2	3,1	1,0	200
Achizițiile publice	2,7	1,1	3,8	1,0	
Inspecțiile sanitaro-epidemiologice	4,8	1,5	15,6	1,0	242
Inspecțiile antiincendiare	4,1	1,2	7,7	1.33	133
Inspectoratul energetic	4,2	1,6	2,5	1,0	100
Serviciile pe protecție a mediului	2,7	1,1			
Inspecția muncii	4,1	1,8	2,6		
Băncile	15,9	3,8	0,7	1,0	700
Instanțele de judecată	5,5	2,3	13,5	1,4	945
Telecomunicațiile	12,3	2,4	7,8	1,7	260
Medicina	57,3	3,4	39,9	3,0	602
Învățământul	32,5	3,3	27,7	2,9	968
Serviciile comunale	12,1	4,9	5,1	2,0	402
Birourile notariale	5,2	2,0	20,4	1,9	360
Birourile de avocați	1,8	1,8	20	1,3	1287

2.9. Achiziții publice

Este bine cunoscut faptul că achizițiile publice reprezintă unul dintre domeniile cele mai vulnerabile în ce privește corupția. Asupra proporțiilor extinderii corupției în acest sector s-a menționat în numeroase studii, în particular, Transparency International a constatat că suma pierderilor în urma mituirii în achizițiile publice se cifrează la cel puțin 400 miliarde dolari SUA pe an în toată lumea,

reprezentanţii acestei organizaţii atenţionând că „guvernele trebuie să combată în mod serios corupţia din contractele publice” [27].

Cercetările efectuate de Transparency International-Moldova [28] şi Banca Mondială [29] denotă că în achiziţiile publice din Republica Moldova există numeroase carenţe. În special, este vorba de ignorarea prevederilor cadrului legal din domeniu şi încălcarea flagrantă a acestuia: organizarea fictivă a procedurilor de achiziţii publice, utilizarea unor metode/criterii subiective de selectare a ofertanţilor, încheierea contractelor la preţuri dezavantajoase, partajarea sumei contractelor şi evitarea înregistrării acestora la Agenţia Naţională de Achiziţii Publice (ANAP) [30] etc. Totodată, în totalul achiziţiilor publice prevalează tranzacţiile efectuate prin metoda „achiziţiei dintr-o singură sursă”, cota cărora a variat în diferite perioade, de la 42% la 67%. Aceste practici nu pot încuraja concurenţa agenţilor economici pe piaţa achiziţiilor publice, nu contribuie la sporirea calităţii şi diminuarea preţurilor la mărfurile, lucrările şi serviciile achiziţionate şi prejudiciază bugetul de stat.

Deşi pe parcursul anului 2004 s-au introdus modificări şi completări în legislaţia privind achiziţiile publice, în special, în vederea descentralizării acestor activităţi, modificarea atribuţiilor şi competenţelor organelor responsabile de acest proces, asigurarea respectării cerinţelor contractelor de achiziţii etc., ele nu sunt suficiente pentru a elimina neajunsurile din acest domeniu.

Pentru a estima nivelul de participare a agenţilor economici din Republica Moldova la achiziţiile publice businessmanilor care au participat la sondaj li s-a solicitat să răspundă la câte oferte de achiziţii publice au luat parte pe parcursul ultimilor doi ani şi care au fost cauzele neparticipării la acest proces.

---

[27] **Press release,** *Corruption Perception Index Report 2004*, **Transparency International.**

[28] **Efim Obreja,Viorelia Gâscă, Tudor Potârniche,** *Achiziţiile publice şi Etica Publică: viziuni privind combaterea corupţiei*,**Transparency Internaţional-Moldova, Chişinău, 2002.**

[29] **“***Republica Moldova. Raportul de evaluare a achiziţiilor ţării***”, Banca Mondială, Unitatea Politicile de Operaţiuni şi Servicii, Regiunea Europei şi Asiei Centrale, 2003.**

[30] **Începând cu aprilie 2005 această agenţie a fost reorganizată în Agenţia Rezerve Materiale, Achiziţii Publice şi Ajutoare Materiale.**

Rezultatele sondajului atestă că doar 16,2% din respondenţi au participat pe parcursul ultimilor doi ani la oferte de achiziţii publice. Printre motivele principale ale neparticipării la acest proces au fost menţionate următoarele: achiziţiile publice nu au legătură cu specificul activităţii companiilor (67,1% din respondenţi)[31], contractul nu poate fi câştigat fără plăţi neoficiale (66,4%), contractele directe sunt mai simple (58,7%). Este de remarcat şi faptul că aproape 50% din intervievaţi nu au participat la achiziţiile publice din cauza că procedurile aferente nu sunt transparente şi echitabile pentru toţi concurenţii.

Motivele neparticipării la procedura achiziţiilor publice (%)

	Foarte importante	Destul de importante	Puţin importante	Nu este un motiv
A	1	2	3	4
Procedurile sunt dificile	22,3	24,3	13,9	39,4
Procedurile sunt costisitoare	16,4	26,8	19,6	37,2
Sunt prea mulţi concurenţi	17,7	27,4	16,9	37,9
Nu putem să câştigăm contractul fără a plăti neoficial	22,0	24,4	17,2	36,4
Procedurile nu sunt transparente şi echitabile	22,3	27,1	13,5	37,1
Contractele directe sunt mai simple	23,8	34,9	11,1	30,2
Nu este specificul activităţii noastre	52,3	14,8	17,0	15,9

Pentru a redresa situaţia în acest domeniu, a stimula participarea agenţilor economici la achiziţiile publice şi a spori eficienţa procedurilor aferente ar fi utile un şir de măsuri, inclusiv sporirea transparenţei ANAP şi autorităţilor publice responsabile de achiziţii prin intermediul publicării deciziilor şi rapoartelor referitoare la activitatea sistemului de achiziţii publice, crearea comisiei independente de experţi pentru examinarea protestelor din sfera achiziţiilor publice, elaborarea şi aplicarea unor criterii obiective de evaluare a ofertelor, utilizarea auditului intern şi extern în achiziţii,

[31] **În acest scop s-au însumat indicatorii din rubricile „motive foarte importante" şi „motive destul de importante".**

introducerea în *Codul penal* şi *Codul cu privire la contravenţiile administrative* a responsabilităţilor pentru încălcarea legislaţiei din domeniul achiziţiilor publice, publicarea „listei negre" a agenţilor economici care au încălcat legislaţia din domeniu, inclusiv a celor implicaţi în acte de corupţie, etc.

2.10. Angajamente privind combaterea corupţiei

Angajamentele respondenţilor privind combaterea corupţiei au fost estimate atât prin prisma disponibilităţii acestora de a plăti mită, toleranţei faţă de comportamentul funcţionarilor publici plătiţi neoficial, perceperii consecinţelor morale ale mituirii, cât şi sub aspectul opiniilor privind posibilitatea combaterii corupţiei şi măsurilor care trebuie întreprinse în acest scop.

Disponibilitatea de a da mită. La întrebarea *„Dacă veţi fi pus într-o situaţie delicată, veţi plăti mită?"* cea mai mare parte a respondenţilor din gospodăriile casnice (76,6%) şi a oamenilor de afaceri (88,4%) au afirmat că vor plăti mită cu certitudine sau în funcţie de situaţie. Doar circa 12% din businessmani şi 24% din respondenţii gospodăriilor casnice au răspuns că nu vor da mită pentru soluţionarea problemelor. Una din explicaţiile disponibilităţii sporite a oamenilor de afaceri de a oferi mită este că o mare parte din interlocutori reprezintă businessul mic şi mijlociu pentru care astăzi mituirea este unica soluţie de a rezolva dilema „a fi sau a nu fi" în afaceri.

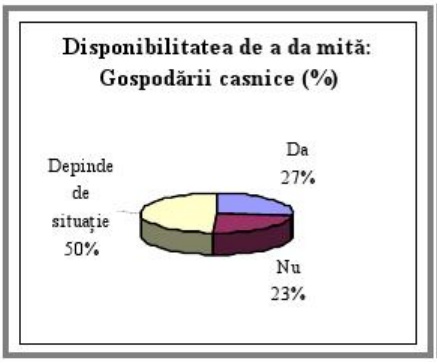

Este de remarcat că, fiind rugaţi să estimeze care vor fi consecinţele morale după oferirea unei mite unui funcţionar public, aproape jumătate din ambele categorii de respondenţi au opinat că aceştia s-ar simţi înjosiţi sau indignaţi. Totodată, circa 28% din respondenţii gospodăriilor casnice şi 37% din businessmani ar rămâne satisfăcuţi sau bucuroşi.

Toleranţa faţă de corupţie. Prezintă interes şi interpretarea de către respondenţi a comportamentului funcţionarului public care ia mită în funcţie de scopul utilizării acesteia. Majoritatea interlocutorilor (57,1% din reprezentanţii gospodăriilor casnice şi 59,4% din oamenii de afaceri intervievaţi) au remarcat că utilizarea mitei pentru plata unui tratament al rudelor este acceptabilă[32], iar în scopul achitării datoriilor la serviciile comunale – inacceptabilă (64,3% din reprezentanţii gospodăriilor casnice şi 70,5% din oamenii de afaceri intervievaţi). Totodată oamenii de afaceri sunt mai rezervaţi în acest context decât reprezentanţii gospodăriilor casnice, opiniile lor negativiste fiind mai pronunţate.

Este de remarcat că o atare interpretare îşi are explicaţia, pe de o parte, în perceperea scopurilor nobile ale funcţionarului, iar pe de altă parte, în faptul că respondenţii nu înţeleg destul de bine că orice luare de mită, indiferent de scopul utilizării ei ulterioare, este un delict, un act de corupţie care nu trebuie tolerat.

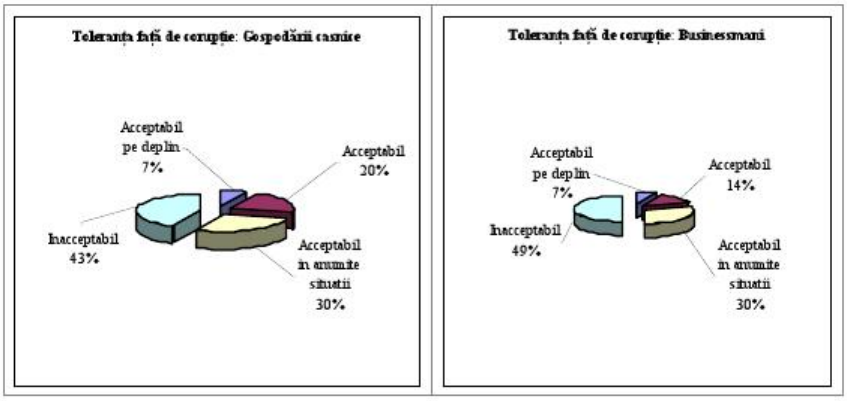

[32] S-a calculat prin însumarea indicatorilor din opţiunile „acceptabil pe deplin", „acceptabil parţial" şi „acceptabil în anumite situaţii".

Confruntarea cu cazuri de corupție

Rezultatele sondajului atestă ca fiecare categorie de respondenți s-a confruntat pe parcursul ultimilor doi ani cu cazuri de corupție, însă ponderea oamenilor de afaceri implicați în atare acțiuni este de două ori mai mare decât a reprezentanților gospodăriilor casnice.

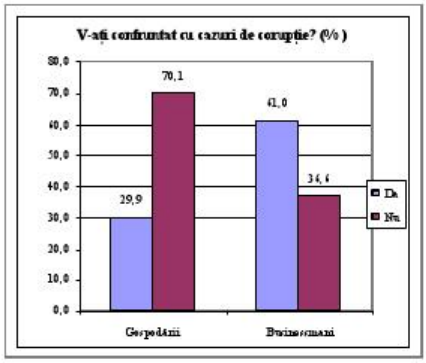

Totodată, în cadrul interviurilor respondenților li s-a solicitat să povestească despre cazuri concrete de corupție cu care s-au confruntat ei sau membrii familiilor lor. Este de remarcat că o parte din interlocutori au refuzat să ofere informații sau au fost destul de rezervați în contexul detaliilor acestor cazuri. În continuare prezentăm unele spicuiri din cele relatate de respondenți prin prisma diferitelor instituții și servicii.

Politia:

- Interviu nr. 344, 15/04/05, Anenii Noi: *„În ajunul zilei poliției un reprezentant al poliției economice s-a apropiat, s-a prezentat și a cerut 200 lei cu ocazia zilei poliției. A scris pe o foaie numele și suma primită și a plecat. Aceasta se întâmplă din an în an în majoritatea întreprinderilor individuale din localitate".*
- Interviu nr. 244, 14/04/05, Bălți: *„Tradițional plătesc polițistului, de altfel pierd protecția și vin cei de la poliția economică și apar probleme mai mari".*
- Interviu nr. 606, 1 /04/05, Fetița: *„Am fost la poliție cu plângere că mi s-a furat un agregat scump. Le-am spus cine a furat fiindcă știam, ei au plătit poliției și au scăpat, am avut judecată și tot degeaba*".

Inspectoratele fiscale

- Interviu nr. 168, 14/04/05, Chișinău: *„În cursul unui control din partea inspectoratului fiscal mi s-a dat de înțeles că trebuie de plătit. Am refuzat fiindcă nu erau încălcări. Inspectorii au*

întocmit un act cu privire la abateri şi au indicat suma amenzii. Nefiind de acord, am contestat decizia la organele fiscale superioare. Ca rezultat, amenda a fost anulată, dar inspectorii nu au fost pedepsiţi".

- Interviu nr. 64, 16/04/05, Chişinău: *„Inspectorul fiscal a dat de înţeles că facturile nu corespund cantităţii de marfă, am plătit neoficial 350 lei".*
- Interviu nr. 64, 16/04/05 Chişinău: *„Inspectoratul fiscal a înlocuit declaraţia pe venit contra 500 lei", „Pentru obţinerea licenţei de vânzare a produselor de tutun şi alcool am plătit la Camera Înregistrării de Stat nită în sumă de 3000 lei".*

Vama

- Interviu nr. 157, 15/04/05, Căuşeni: *„La vamă am fost nevoiţi să plătim adăugator pentru marfa adusă din Ucraina. Le-am propus 100 lei, dar nu au fost de acord, ne-am înţeles numai la suma de 600 lei".*

Instituţiile medicale

- Interviu nr. 150, 29/03/05, Durleşti: *„Pentru o operaţie chirurgicală urgentă am plătit medicilor o sumă de bani înainte de intervenţie".*
- Interviu nr. 614, 12 /04/05, Fetiţa: *„Mi-a cerut doctorul bani pentru lecuire, i-am dat şi grăunţe pentru păsările lui doi saci".*
- Interviu nr. 453, 9 /04/05, Putineşti: *„Pentru o intervenţie chirurgicală la copil mi s-a cerut neoficial 150 dolari SUA".*

Instanţele de judecată

- Interviu nr. 344, 11/04/05, Bălţi: *„Aveam nevoie de avocat, eu eram drept, dar avocatul mi-a spus că pentru a câştiga procesul sa-i dau 300$, i-am dat 200$".*
- Interviu nr. 634, 10 /04/05, Gura Bâcului *„Într-un accident vinovatul a plătit judecătorilor şi a scăpat. La tribunalul din Căuşeni s-au întors dosarele pentru reexaminare, dar vinovatul a plătit din nou şi a scăpat. Pătimitul a rămas invalid".*

Instituţiile de învăţământ

- Interviu nr. 205, 6/04/05, Chişinău *„Am plătit mită pentru a susţine lucrarea la magistratură, acesta era principiul profesorului”.*

Autorităţile publice locale

- Interviu nr. 64, 16/04/05, Chişinău *„Pentru a sărbători Revelionul, pretura raionului ... mi-a cerut 5000 lei, altfel nu mi se va elibera autorizaţia pe următorul termen”.*

Alte instituţii, servicii

- Interviu nr. 124, 13/04/05, Ştefan Vodă: *„Pentru a anula un act al inspecţiei sanitaro-epidemiologice am plătit 1500 lei”.*
- Interviu nr. 164, 17/04/05, Chişinău: *„La biroul de paşapoarte am plătit cu 600 lei mai mult decât preţul oficial pentru a urgenta eliberarea paşaportului”.*
- Interviu nr. 745, 16/04/05, Căuşeni *„Am avut nevoie să-mi deschid viză, iar persoană din ... mi-a spus că se poate deschide viza mai repede cu 500$”.*

Denunţarea cazurilor de corupţie. Având în vedere că existenţa căilor de depunere a plângerilor şi informarea despre examinarea acestora este o condiţie premergătoare de respectare a drepturilor constituţionale (de acces la informaţii, petiţionare, etc.) respondenţilor li s-a solicitat să răspundă dacă ei au denunţat cazurile de corupţie cu care s-au confruntat şi cu ce s-au soldat plângerile. Rezultatele sondajului arată că circa 90% din ambele categorii de respondenţi care s-au confruntat cu asemenea cazuri nu au depus plângeri, adică nu au denunţat actele de corupţie.

Principalele argumente ale neadresării respondenţilor în instanţe demonstrează scepticismul acestora referitor la posibilitatea soluţionării cazurilor de corupţie: „Aceasta n-ar fi schimbat nimic” (circa 50% in ambele categorii de respondenţi) şi

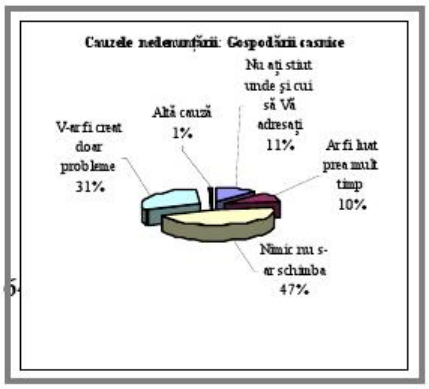
Cauzele nedenunţării: Gospodării casnice
Nu aţi ştiut unde şi cui să Vă adresaţi 11%
Altă cauză 1%
V-ar fi creat doar probleme 31%
Ar fi luat prea mult timp 10%
Nimic nu s-ar schimba 47%

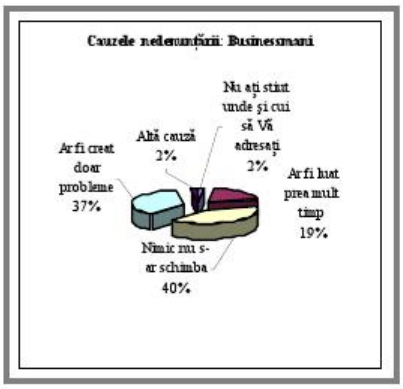
Cauzele nedenunţării: Businessmani
Nu aţi ştiut unde şi cui să Vă adresaţi 2%
Altă cauză 2%
Ar fi creat doar probleme 37%
Ar fi luat prea mult timp 19%
Nimic nu s-ar schimba 40%

plângerile le-ar putea crea probleme (36% din reprezentanţii gospodăriilor casnice şi 46% din businessmani). Totodată, este de remarcat că 11,3% din subiecţii gospodăriilor casnice nu ştiu unde să adreseze plângerile în astfel de cazuri.

Totuşi, aproape 10% din interlocutorii din gospodăriile casnice şi businessmani au recunoscut că au denunţat cazurile de corupţie, depunând plângeri în diverse instanţe. Principalele instituţii la care au fost adresate plângerile, de altfel similare pentru ambele categorii de respondenţi, sunt poliţia (43% din gospodăriile casnice şi 61% din businessmani) şi instanţele de judecată (respectiv 39% şi 22%). Totodată doar circa 11% din subiecţii din gospodăriile casnice şi 9% din businessmani s-au adresat într-un organ specializat anticorupţie.

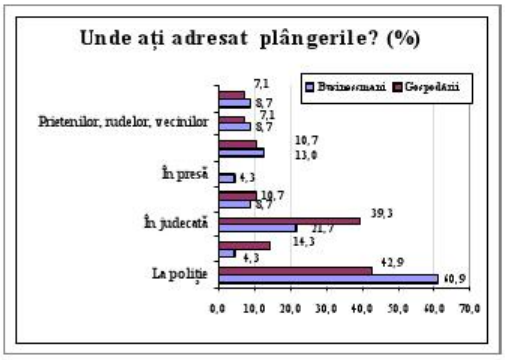

În ce priveşte rezultatul examinării plângerilor (cererilor) referitoare la cazurile de corupţie, cea mai mare parte a respondenţilor din gospodăriile casnice (60,7%) şi oamenilor de afaceri (54,5%) au remarcat că problemele abordate nu au fost soluţionate, iar respectiv 21,4% şi 27,3% din subiecţii chestionaţi au indicat că acestea au fost rezolvate pe deplin.

Poate fi combătută corupţia în Republica Moldova? Deşi doar o mică parte din respondenţi consideră că în Republica Moldova corupţia poate fi extirpată (5,6% din gospodăriile casnice şi 3,4% din businessmani), totuşi majoritatea interlocutorilor opinează că corupţia poate fi redusă substanţial sau limitată (respectiv 70,4% şi 76,5%).

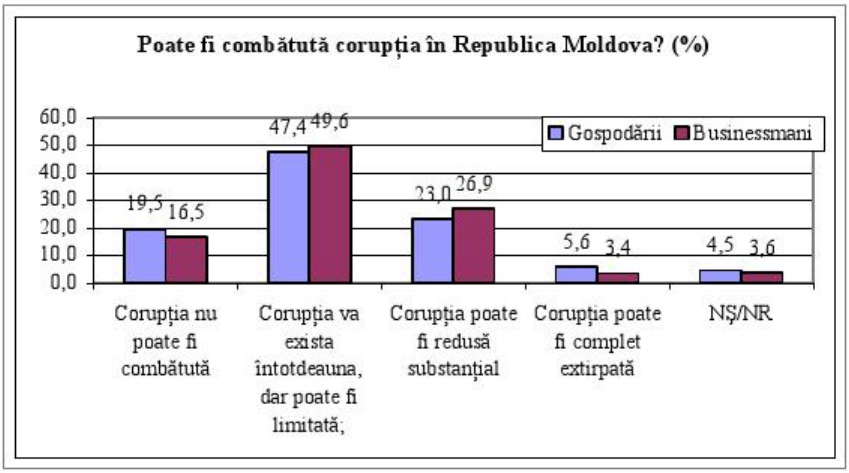

Măsuri de combatere a corupției. Rezultatele sondajului arată că părerile ambelor categorii de respondenți privind cele mai eficiente măsuri de combatere a corupției nu diferă esențial. Atât businessmanii, cât şi reprezentanții gospodăriilor casnice consideră drept cele mai eficiente măsuri înăsprirea sancțiunilor pentru cei care oferă mită şi pentru cei care o acceptă, precum şi majorarea salariilor. Totodată, businesmanii sunt de părerea că reducerea numărului de intervenții ale statului în economie şi asigurarea independenței judecătorilor ar putea eficientiza contracararea corupției, iar reprezentanții gospodăriilor casnice consideră binevenite în acest scop informarea populației despre pericolul corupției şi controlul declarațiilor de venituri ale funcționarilor publici.

Eficiența măsurilor de combatere a corupției, media[33]		
	Businessmani	**Gospodării casnice**
Predarea cursurilor de etică profesională în instituțiile de învățământ	2,6	2,6
Controlul declarațiilor de venituri ale funcționarilor publici	2,9	2,9

[33] **Eficiența măsurilor de combatere a corupției a fost estimată la o scară de la 1 la 4 (1- deloc eficientă, 4 – foarte eficientă).**

Reducerea numărului de intervenţii ale statului în economie	3,0	2,6
Informarea populaţiei despre pericolul corupţiei	2,9	2,9
Introducerea codurilor de etică pentru funcţionarii publici	2,8	2,7
Asigurarea independenţei judecătorilor	3,0	2,6
Publicarea bugetelor instituţiilor publice	2,9	2,8
Aplicarea criteriilor de evaluare a performantei funcţionarilor publici	2,9	2,8
Înăsprirea sancţiunilor pentru cei care iau mita	**3,7**	**3,6**
Înăsprirea sancţiunilor pentru cei care dau mita	**3,4**	**3,3**
Majorarea salariilor	**3,7**	**3,6**

Concluzii

Analizând sub diverse aspecte fenomenul corupției, prezenta cercetare ne permite să conchidem următoarele:

- Corupția reprezintă un fenomen complex, multidimensional și multidisciplinar ce are un impact social, economic și politic negativ. Cauzele răspândirii ei sunt multiple, incluzând nivelul scăzut al supremației legii, sărăcia, presiunile din partea rudelor și persoanelor ierarhic superioare, lipsa transparenței în activitatea instituțiilor publice, lipsa standardelor de conduită a funcționarilor publici și altele.
- Corupția în sistemul educațional și sistemul de ocrotire a sănătății afectează grav sănătatea națiunii și competitivitatea ei pe piața internațională. Corupția în organele de control deteriorează mecanismul economiei de piață și duce la pauperizarea populației. Corupția în sistemul de achiziții publice ridică costurile proiectelor publice și diminuează calitatea și eficiența lor. Corupția în organele care reglementează activitatea economică înrăutățește climatul investițional și descurajează investitorii. Corupția în sistemul politic discreditează valorile democratice în țară și prejudiciază imaginea politică a acestei țări.
- Cuantificarea consecințelor corupției pe termen scurt și lung este dificilă din cauza multidimensionalității acestui fenomen. Având în vedere că aceste consecințe diferă mult atât din punct de vedere cantitativ, cât și din punct de vedere calitativ, estimarea lor în ansamblu, precum și aprecierea riscurilor penetrării corupției în instituțiile și serviciile publice s-au bazat pe evaluarea procesului de mituire a angajaților din aceste instituții și servicii.
- Impactul imediat al corupției se resimte, în primul rând, în mediul de afaceri. Studiile internaționale atestă o legătură

invers proporţională între corupţie şi competitivitatea ţării pe plan mondial, cuantificând impactul negativ al corupţiei asupra procesului investiţional. În opinia businessmanilor din ţările cu un grad înalt de răspândire a corupţiei, acest flagel este unul din impedimentele principale ale dezvoltării mediului de afaceri.

- Impactul corupţiei asupra întreprinderilor mici este deosebit de simţitor. În ţările cu un grad sporit al corupţiei presiunea birocratică asupra întreprinderilor mici este mai înaltă decât asupra întreprinderilor mari. În comparaţie cu întreprinderile mari, întreprinderile mici plătesc relativ mai multă mită şi sunt sancţionate mai sever pentru eschivarea de la plata impozitelor. Luând în consideraţie faptul că posibilităţile întreprinderilor mici de a-şi apăra interesele pe cale legală sunt destul de reduse, faţă de ele se creează o situaţie discriminatorie. Din aceste considerente, în ţările în care întreprinderile mici constituie o pondere considerabilă în totalul agenţilor economici este pregnantă necesitatea realizării unor măsuri eficiente de prevenire şi combatere a corupţiei.
- Corupţia creează multiple bariere birocratice şi de altă natură şi forţează refugierea întreprinderilor în economia subterană. Cercetările efectuate denotă un grad sporit al economiei subterane în ţările cu un nivel înalt al corupţiei. Aceasta, la rândul său, conduce la evaziune fiscală, reducerea defalcărilor în bugetul statului, diminuarea calităţii serviciilor publice, precum şi la competitivitatea neloială dintre întreprinderile care achită impozitele şi cele care se eschivează de la plata impozitelor.
- În lista care cuprinde 20 de impedimente ale dezvoltării mediului de afaceri propusă businessmanilor din Moldova corupţia se plasează pe locul 2, fiind devansată doar de impozitele şi taxele înalte. Pentru comparaţie, în ţările Europei de Est într-un astfel de clasament corupţia se află

pe locurile 5-7. Aceasta sugerează ideea că dacă statul ar înregistra progrese în prevenirea şi combaterea corupţiei în organele care reglementează sectorul privat, beneficiul economic al acestor măsuri ar putea fi obţinut mult mai rapid. În opinia reprezentanţilor gospodăriilor casnice, corupţia, după gravitate, este a treia problemă cu care ei se confruntă, mai acute fiind catalogate doar sărăcia şi şomajul.

- Atât businessmanii, cât şi reprezentanţii gospodăriilor casnice consideră drept una din cauzele principale ale răspândirii corupţiei în Republica Moldova presiunea din partea şefilor şi rudelor.
- Studiul de faţă atestă o situaţie controversată în perceperea răspândirii corupţiei în general şi cea rezultată din propria experienţă. Pe de o parte, doar 12% din businessmani şi 14% din reprezentanţii gospodăriilor casnice consideră că fenomenul corupţiei s-a micşorat în ultimul an. Pe de altă parte, reieşind din experienţa proprie a fiecărui respondent, nivelul corupţiei s-a redus.
- Opiniile reprezentanţilor gospodăriilor casnice şi oamenilor de afaceri coincid în ceea ce priveşte cele mai corupte domenii de activitate. Ambele grupuri de respondenţi consideră drept cele mai corupte instituţiile medicale (78,9% din reprezentanţii gospodăriilor casnice şi 73.5% din businessmani), instituţiile de învăţământ (respectiv, 68,5% şi 62,6%), vama (59,9% şi 67,8%) şi poliţia (59,3% şi 68.3%).
- Opiniile businessmanilor privind instituţiile statale menite să susţină oamenii de afaceri au devenit mai puţin categorice. Astfel, dacă în anul 2000 aproape jumătate din respondenţi considerau că statul mai mult împiedică decât susţine mediul de afaceri, în anii 2004–2005 doar a cincea parte din interlocutori avea o asemenea părere. Totodată, dacă în anul 2000 circa 2% din businessmani opinau că

statul îi ajută întrucâtva în dezvoltarea afacerilor, în prezent 7,3% din cei intervievaţi consideră astfel.

- Se observă o reducere a numărului contactelor oficiale şi celor neoficiale ale businessmanilor cu reprezentanţii statului. În perioada de cercetare numărul acestor contacte a constituit 30.53 (în anul 2002 – 31.44 şi în 2000 – 38.55). Un progres esenţial în acest context l-au marcat inspectorii fiscali (de la 3,6 ori pe an în 2002 la 2,7 ori în 12 luni 2004 - 2005) şi inspectorii energetici (de la 4,2 ori pe an în 2002 la 3,04 ori în 2004 - 2005). Totodată, numărul contactelor cu poliţia a crescut de la 3,9 ori pe an în 2002 la 4,38 ori în prezent.
- S-a ameliorat întrucâtva imaginea inspectorilor fiscali rezultată din contactele businessmanilor cu reprezentanţii fiscului. În anul 2000 circa 20% din oamenii de afaceri intervievaţi au indicat că inspectorii fiscali s-au comportat conform regulamentului şi au înregistrat în modul cuvenit încălcările depistate. În anul 2002 ponderea respondenţilor care au menţionat comportamentul respectiv al inspectorilor fiscali a sporit până la 35%, iar în anul 2004 începutul anului 2005 – a depăşit 40%.
- Printre instituţiile contactate cel mai des de businessmani figurează inspectoratele fiscale (75,3% din respondenţi), poliţia (57,1%), instituţiile medicale (54%). Reprezentanţii gospodăriilor casnice afirmă că au contactat mai frecvent instituţiile medicale (57,3%), instituţiile de învăţământ (32,5%), birourile de paşapoarte (27,4%) şi poliţia (21,4%).
- Businessmanii au plătit mită mai frecvent la vamă (72% din cei care au contactat instituţia), în instituţiile medicale (63,9%), în instituţiile de învăţământ (57,7%) şi la inspectoratele fiscale (37,3%), iar reprezentanţii gospodăriilor casnice – la vamă (41,3%), la poliţie (41,1%), în instituţiile medicale (39,9%) şi instituţiile de

învățământ (27,7%). Aceste date denotă coincidența dintre perceperea și propria experiență privind domeniile cele mai afectate de corupție.

- Calculele privind mărimea medie a mitelor arată că în mediu cele mai mici mite au fost plătite de businessmani inspectorilor energetici (99 lei). Printre lideri figurează următoarele domenii și instituții: eliberarea vizelor (4636 lei), vama și alte servicii prestate la frontieră (2725 lei), inspectoratele fiscale (1576 lei) și eliberarea autorizațiilor de construcții (1530 lei). În ce privește gospodăriile casnice cele mai mici mite au fost plătite în birourile cadastrale (70 lei), iar cele maxime – pentru eliberarea vizelor (6329 lei). În cadrul cercetării date numărul total al cazurilor de mituire indicate de respondenți cu declararea sumei plătite este de 1374 (inclusiv 602 cazuri indicate de businessmani și 772 – de reprezentanții gospodăriilor casnice). Cele mai numeroase cazuri s-au înregistrat în instituțiile de ocrotire a sănătății (298), la poliție (182) și vamă (144).
- Se atestă o dinamică descendentă a valorii totale a mitelor plătite, care a fost calculată pornind de la frecvența mitelor și mita medie. Astfel, deși numărul total al instituțiilor publice incluse în calcul în cercetarea curentă a crescut, valoarea totală a mitelor plătite de reprezentanții gospodăriilor casnice a scăzut, cifrându-se la 900 milioane lei. Valoarea totală a mitelor plătite de businessmani a scăzut cu 40%, constituind circa 400 milioane lei. Printre lideri la capitolul privind mituirea în mediul de afaceri figurează vama (120 milioane lei), deși este clar că respondenții adesea confundă noțiunea „vamă" cu toate serviciile prestate la frontieră. Chestionarea reprezentanților gospodăriilor casnice a arătat un nou lider la capitolul privind mituirea – eliberarea vizelor (214 milioane lei). Având în vedere sumele mitelor plătite pentru aceste servicii cauzate eventual și de emigrarea

ilegală a populației la lucru peste hotare, acest sector ar trebui să fie luat în vizor de către organele de combatere a corupției.

- Un domeniu problematic la capitolul privind corupția îl constituie achizițiile publice. În ultimii doi ani doar 16,2% din businessmanii intervievați au încercat să participe la oferte de achiziții publice. Printre principalele motive ale neparticipării la aceste oferte figurează opinia că nu se poate câștiga fără a plăti neoficial (66,4% din respondenți).
- Rezultatele studiului denotă o disponibilitate destul de înaltă de a plăti mită, doar 12% din businessmani și 24% din reprezentanții gospodăriilor casnice refuzând mituirea ca o metodă de soluționare a eventualelor probleme. În anul 2002 indicatorii corespunzători au constituit 14,5% pentru businessmani și 23.8% pentru gospodăriile casnice.
- În anul 2004 – începutul anului 2005 aproape 70% din reprezentanții gospodăriilor casnice și 60% din businessmani s-au confruntat cu cazuri de corupție, circa 90% din ambele categorii de respondenți nedenunțându-le din diverse motive. Mai mult de jumătate din cei care au încercat să-și soluționeze problema au obținut rezultate pozitive (54,4% din businessmani și 60,7% din gospodării casnice).

Cercetarea de față demonstrează o ameliorare a situației în domeniul combaterii corupției în instituțiile publice și o diminuare relativă a toleranței corupției de către societatea civilă. Aceasta ar putea fi un motiv de optimism. Totodată, dacă conducerea Republicii Moldova pledează real pentru aderarea la Uniunea Europeană, contracararea corupției va fi una dintre primele condiții impuse, întru realizarea căreia va fi necesară conjugarea eforturilor instituțiilor de stat, societății civile și sectorului privat.

Una dintre cele mai eficiente măsuri de prevenire a corupţiei şi diminuare a toleranţei cetăţenilor faţă de acest fenomen ar fi campania amplă de educare civică, dirijată de organele de stat abilitate şi susţinută de societatea civilă. Este de remarcat că Transparency International - Moldova organizează în fiecare an circa 70-80 seminare, traininguri, lecţii publice şi emisiuni la radio şi televiziune de educare civică privind prevenirea corupţiei.

Totodată, Transparency International – Moldova, în calitate de reprezentant al societăţii civile, va continua să acorde susţinere instituţiilor de stat în acumularea experienţei internaţionale privind cadrul legal de prevenire şi combatere a corupţiei, să participe la elaborarea proiectelor de legi ce au tangenţă cu acest domeniu, să elaboreze şi editeze ghiduri anticorupţie pentru reprezentanţii instituţiilor publice şi reprezentanţii businessului, precum şi să monitorizeze implementarea Strategiei Naţionale de Combatere a Corupţiei.

Anexa 1

CHESTIONAREA REPREZENTANȚILOR GOSPODĂRIILOR CASNICE

În atenția operatorului. Textul ce urmează trebuie citit respondentului.

Transparency International – Moldova realizează acest sondaj pentru a studia cauzele, gradul de răspândire a corupției în structurile statale, precum și pentru a evalua modificările în perceperea corupției în Republica Moldova pe parcursul ultimilor ani.

Coordonatorul cercetării este Dr. Lilia Caraşciuc, directorul executiv al Transparency International – Moldova.

Tel./fax 20-34-84, 23-78-76, e-mail: office@transparency.md

Va mulțumim anticipat pentru participare, asigurându-vă că **chestionarul este anonim,** iar informația prezentată – confidențială. Vă rugăm să fiți pe cât se poate de obiectiv la completarea chestionarului.

Codul individual al operatorului: _____
*Data realizării interviului:*_____
*Locul realizării interviului:*_____
Timpul începerii interviului: _____

I. Date despre respondent

1. Vârsta

Ani	%
18–24	17,4
25–29	9,2
30–39	16,9
40-49	22,9
50–59	17,7
Peste 60	15,9

2. Sexul:

	%
Masculin	41,9
Feminin	58,1

3. Studiile:

	%
Medii incomplete	16,2
Medii	31,2
Medii de specialitate	27,8
Superioare, inclusiv incomplete	24,8

4.Locuiți în zona urbană sau rurală ?

	%
urbană	41,1
rurală	58,9

5. Ce venituri are familia Dvs.? (1 răspuns)

	%
Venituri foarte joase	24,2
Venituri mai joase decât cele medii	30,0
Venituri medii	43,4
Venituri mai ridicate decât cele medii	2,3

6. Cum apreciați veniturile actuale ale familiei Dvs.?

	%
Nu ne ajunge nici pentru strictul necesar	27,1
Ne ajunge doar pentru strictul necesar	43,3
Ne ajunge pentru un trai decent, dar nu ne permitem cumpărături mai scumpe	24,8
Ne ajunge pentru un trai decent și ne permitem unele cumpărături mai scumpe	4,1
NȘ/NR	0,6

II. Probleme principale

7.Cât de acute sunt pentru Dvs. următoarele probleme? (1 – nu sunt acute deloc, 6 – sunt foarte acute) (%)

	Media
Inflația	4,15
Calitatea joasă a sistemului educațional	3,91
Calitatea nesatisfăcătoare a asigurării medicale	4,59
Accesul limitat la informațiile publice	3,35
Criminalitatea	4,74
Corupția	4,90
Impozitele înalte	4,66
Instabilitatea politică	3,99
Sărăcia	5,41
Servicii nesatisfăcătoare de comunicații (drumuri, linii telefonice, acces Internet, etc.)	4,07
Birocrația	3,79
Schimbări frecvente în legislație	3,57
Regulile complicate de inițiere a unui business nou	3,68
Șomajul înalt	5,20
Degradarea mediului ambiant	4,15
Intimidări din partea poliției	3,24

III. Evoluția și cauzele corupției

8. Care sunt principalele surse de informare din care aflați despre corupție? (3 răspunsuri) (%)

Televiziunea	92
Radioul	63,1
Ziarele	54,7
Experiența proprie	15,5
Discuțiile cu rudele, prietenii, cunoscuții	47,9
Rapoartele instituțiilor de stat	2,5
Comunicate ale organizațiilor neguvernamentale	1,6
Comunicate ale organizațiilor internaționale	1,9
Altele	0,7

9. Pe parcursul ultimului an (12 luni), corupția în instituțiile de stat ... (%)

A sporit mult	A sporit puțin	A rămas aproximativ aceeași	S-a micșorat puțin	S-a micșorat mult	NȘ/NR
15,5	22,3	37,7	13,3	0,7	10,4

10. Cât de importante sunt următoarele cauze în răspândirea corupției în Republica Moldova? Se evaluează pe o scară de la 1 la 4 (1 – cauză foarte importantă, 2 – cauză destul de importantă, 3 – cauză puțin importantă, 4 – nu este o cauză) (%)

	Foarte importantă	Destul de importantă	Puțin importantă	Nu este o cauză	NȘ/NR
Salariile mici	69,5	23,2	4,8	1,4	1,3
Persoanele corupte nu sunt trase la răspundere	69,5	23,2	4,8	1,4	1,3
Guvernul nu abordează problema în mod serios	47,9	34,1	11,1	2,7	4,1
Lăcomia	44,7	31,3	15,8	5,7	2,5
Lipsa transparenței în activitatea instituțiilor publice	25,4	34,4	23	6,4	10,8
Presiunile din partea rudelor și prietenilor	13	20,1	29,2	30,3	7,4
Presiunile din partea șefului	18,8	23,8	27,6	21,2	8,6
Este deja o tradiție	35	29,7	17,9	11,5	5,9
Lipsa standardelor de conduită a funcționarilor publici	24,7	30,3	24,4	9	11,5
Nivelul scăzut de cultură	42,1	31,6	16,1	6,1	4,1

IV. Toleranța față de corupție

11. Cât de acceptabilă după părerea Dvs. este situația în care un funcționar acceptă o plată neoficială dacă el…? (Se evaluează pe o scară de la 1 la 4 (1 – acceptabilă pe deplin, 2 – acceptabilă parțial, 3 – acceptabilă în anumite situații, 4 inacceptabilă) (%)

	Acceptabilă pe deplin	Acceptabilă parțial	Acceptabilă în anumite situații	Inacceptabilă
Utilizează banii pentru a plăti tratamentul rudei sale	7,1	20,4	29,6	42,9
Utilizează banii pentru a-și achita datoriile la serviciile comunale	4,8	11,8	19,1	64,3

V. Răspândirea corupției

12. În opinia Dvs., cât de frecvent se recurge la bani, cadouri, contacte personale pentru a „soluționa" problemele în …? (1 – niciodată, 2 – rar, 3 – câteodată, 4 – adesea, 5 – foarte des, 6 – întotdeauna, 9 – NȘ/NR) (%)

Instituțiile/serviciile/ domeniile	Niciodată	Rar	Câteodată	Adesea	Foarte des	Întotdeauna	NȘ/NR
A	1	2	3	4	5	6	7
Inspectoratele fiscale	11,2	10,4	19	15	11,6	11,7	21
Vama	4,4	9,2	17,4	21,2	28,2	10,5	4,4
Poliția	3,9	11,7	16,4	22,8	28	8,5	3,9
Procuratura	15,2	6,9	17,9	13,1	13,5	13,3	20,1
Inspecțiile sanitaro-epidemiologice	17,4	13,6	15,4	11	9	7,2	26,3
Birourile cadastrale	18,6	14	15,9	10,5	4,3	5,5	31,3
Privatizarea	16,6	15,4	14,4	12,4	7,9	7,1	26,2
Arenda propr. de stat	15,3	15,4	13,2	10	6,9	6,9	32,2
Instanțele de judecată	13,8	12,6	15,2	12,5	11,1	13,3	21,5
Achizițiile publice	15,9	13,6	13	10,4	5,4	5,3	36,5
Învățământul	5,7	5,7	14,5	21,6	18,4	28,5	5,6
Medicina	3,9	4,8	9	16,4	22,6	39,9	3,5
Ministerele și departamentele	14,4	11,9	12,4	9,7	9,3	11,1	31,2
Administrația publică locală	20,3	17,5	14,4	10,7	6,7	6,9	23,6
Oficiile stării civile	23,9	17,3	17,9	9	3,8	6,3	21,8
Birourile de pașapoarte	17,3	16,8	21,5	15,5	8,5	11,3	9,1
Serviciile comunale	37,2	16,4	11,8	7,2	3,9	3,7	19,8
Camera	22,7	13,7	11,9	6,8	3,2	3,6	38,1

A	1	2	3	4	5	6	7
Înregistrări de stat							
Inspecțiile antiincendiare	27,1	17,2	13,4	5,9	3,4	3,2	29,8
Inspectoratul energetic	28,4	17,2	14	8	3,4	4,1	24,8
Serviciile de protecție a mediului	26,3	18,3	12,3	7	2,6	4,3	29,2
Camera de Comerț și Industrie	20,1	12,6	10,6	7,3	2,7	4,9	41,9
CCCEC	17,3	8,9	11,4	11,2	6,9	10,3	34
Eliberarea vizelor	12,4	7,6	12,9	14,1	14,7	22,9	15,4
Eliberarea licențelor	12,6	6,9	13	15,6	13,4	17,4	21
Birourile notariale	18,5	13	16,8	14,1	9,7	7,9	20
Birourile de avocați	18	10,9	15	15	10,3	10	20,8
Accesul la resursele financiare	16,5	12,1	12,1	9,3	5,6	6,2	38,3

13. Când contactați instituțiile de stat, este mai ușor de a soluționa problemele prin „căi neoficiale" sau oficiale? (1 răspuns) (%)

Întotdeauna	9,2
În majoritatea cazurilor	20,0
Foarte des	16,9
Câteodată	31,1
Rar de tot	9,6
Niciodată	5,6
NȘ/NR	7,5

14. „ Căile neoficiale" de soluționare a problemelor cu funcționarii publici deseori iau forma de: (%)

Contacte	14,5
Cadouri	17,6
Bani	61,2
Presiuni din partea "conducerii de vârf	4,4
Presiuni din partea organizațiilor criminale	1,0
Altele	1,3

VI. Experiența proprie în contactele cu următoarele servicii

Încă o dată Vă asigurăm confidențialitatea interviului nostru.

15. Uneori, oamenii trebuie să efectueze plăți neoficiale sau să ofere cadouri pentru a obține diverse servicii, trebuie să plătească pentru a evita probleme cu poliția sau alte organe de stat, precum și să plătească pentru a obține favoruri speciale (loc de muncă, contract, licență, etc.). Pe parcursul ultimului an Dvs. (sau altcineva din familia Dvs.) ați plătit neoficial sau ați oferit cadouri angajaților din următoarele instituții/servicii/domenii?

Instituțiile/ serviciile/ domeniile	15.1 Ați contactat instituția?		15.2 De câte ori ați contac-tat-o?	15.3 Ați plătit neoficial?		15.4 Motivele plăților neoficiale		15.5 De câte ori ați plătit neofi-cial?	15.6 Suma totală lei
	Da	Nu		Da	Nu	Pentru a evita proble-mele	Pentru a obține favo-ruri		
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Camera Înregistrării de Stat	4,4	95,6	1,5	16,7	83.3	57.1	42.9	1,4	659
Inspectoratele fiscale	8	92	2,5	30,3	69.7	87	13	2,7	903
Vama	18,9	81,1	3,2	41,3	58.7	87,8	12,2	3,3	837
Eliberarea vizelor	8,2	91,8	1,9	28,2	71.8	36,4	63,6	1,3	6329
Eliberarea licențelor	5,3	94,7	1,4	12	88	28,6	71,4	1,3	1567
Poliția	21,4	78,6	2,2	41,1	58.9	87,7	12,3	3,1	639
Procuratura	4,5	95,5	1,6	11,6	88.1	75,0	25,0	3,3	1895
Oficiile stării civile	9,7	90,3	1,7	15,2	84,8	53,8	46,2	1,6	946
Birourile de pașapoarte	27,4	72,6	1,5	16,2	83.8	20,9	79,1	1,2	226
Oficiile de înmatriculare și revizie tehnică a automobilelor	12,2	87,8	1,6	23,5	76.5	58,6	41,4	1,9	292
Birourile cadastrale	5,3	94,7	1,7	6,0	94	-	100,0	1,0	70
Eliberarea autorizațiilor de construcție	4,1	95,9	1,7	5,1	94,9	66,7	33,3	1,0	398
Administrația publică locală	17,3	82,7	2,6	4,3	95,7	100,0		1,3	161
Furnizarea de apă	8,8	91,2	1,9	4,8	95,2		100,0	1,0	540

A	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Furnizarea de electricitate	10,4	89,6	2,8	7,1	92,9	80,0	20,0	1,3	374
Furnizarea de gaze	8,6	91,4	2,2	9,9	90,1		100,0	1,0	238
Furnizarea de căldură/agent termic	5,6	94,4	1,5		100	-	-		
Centrul de Combatere a Crimelor Economice şi Corupţiei	3,4	96,6	1,2	3,1	94,9	100,0	-	1,0	200
Achiziţiile publice	2,7	97,3	1,1	3,8	94,2	50,0	50,0	1,0	
Inspecţiile sanitar-epidemiologice	4,8	95,2	1,5	15,6	84.4	71,4	28,6	1,0	242
Inspecţiile antiincendiare	4,1	95,9	1,2	7,7	92,3	100,0		1,33	133
Inspectoratul energetic	4,2	95,8	1,6	2,5	97,5	-	100,0	1,0	100
Serviciile pe protecţie a mediului	2,7	97,3	1,1		100	-	-		
Inspecţia muncii	4,1	95,9	1,8	2,6	97,4	-	100,0		
Băncile	15,9	84,1	3,8	0,7	99,3	-	100,0	1,0	700
Instanţele de judecată	5,5	94,5	2,3	13,5	86.5	85,7	14,3	1,4	945
Telecomunicaţiile	12,3	87,7	2,4	7,8	92,2	8,6	91,4	1,7	260
Medicina	57,3	42,7	3,4	39,9	60,1	25,1	74,9	3,0	602
Învăţământul	32,5	67,5	3,3	27,7	72,3	38,4	61,6	2,9	968
Serviciile comunale	12,1	87,9	4,9	5,1	94,9	66,7	33,3	2,0	402
Birourile notariale	5,2	94,8	2,0	20,4	79,6	20,0	80,0	1,9	360
Birourile de avocaţi	1,8	98,2	1,8	20,0	80,0	66,7	33,3	1,3	1287

VII. Angajamentele privind combaterea corupției

16. Imaginați-vă că cineva a oferit un cadou unui funcționar public pentru a-și soluționa problema. În opinia Dvs., cum s-a simțit persoana care a oferit cadoul? (un singur răspuns) (%)

Indignat/ă	17,1
Înjosit/ă	32,5
Indiferent/ă	11,5
Satisfăcut/ă	18,7
Bucuros/oasă	9,7
NȘ/NR	10,5

17. Dacă veți fi pus într-o situație delicată, veți plăti mită? (%)

Da	27,2
Nu	23,5
Depinde de situație	49,4

18. Pe parcursul ultimilor doi ani Dvs. sau altcineva din familia Dvs. v-ați confruntat cu cazuri de corupție? (%)

Da	29,9
Nu	70,1

19. Dvs. sau altcineva din familia Dvs. ați depus plângere (cerere) despre cazurile de corupție? (%)

Da	9,0
Nu	91,0

20. Dacă Da, unde v-ați adresat? (răspuns multiplu) (%)

La poliție	42,9
La avocat	14,3
În judecată	39,3
Într-un organ oficial anticorupție	10,7
Funcționarului ierarhic superior	10,7
Prietenilor, rudelor, vecinilor	7,1
Altele	7,1
Total	132%

21. A fost rezolvată problema Dvs.? (%)

Da	21,4
Parțial	17,9
Nu	60,7

22. Dacă nu, de ce nu ați depus plângere? (răspuns multiplu) (%)

Nu ați știut unde și cui să Vă adresați	13,0
Ar fi luat prea mult timp	11,3
Nimic nu s-ar schimba	53,4
V-ar fi creat doar probleme	35,6
Altă cauză	0,8

23. Ați putea să povestiți despre un caz concret de corupție (dare/luare de mită, protecționism, cumătrism) în învățământ, medicină, etc. *?*

24. Cât de eficiente ar fi următoarele măsuri pentru a reduce corupția în Moldova? (1 – deloc eficiente, 2 – puțin eficiente, 3 – destul de eficiente, 4 – foarte eficiente) (%)

	Deloc eficiente	Puțin eficiente	Destul de eficiente	Foarte eficiente	NȘ/ NR
Predarea cursurilor de etică profesională în instituțiile de învățământ	12,9	32,5	32,1	16,8	5,7
Controlul declarațiilor de venituri ale funcționarilor publici	7,4	19,9	40,4	25,6	6,8
Reducerea numărului de intervenții ale statului în economie	10	27,3	31,8	15,4	15,4
Informarea populației despre pericolul corupției	6,7	22,2	40,6	25,9	4,7
Introducerea codurilor de etică pentru funcționarii publici	8,9	27,1	34	19,5	10,6
Asigurarea independenței judecătorilor	11,4	26,5	27,5	18,7	15,9
Publicarea bugetelor instituțiilor publice	8,4	23,5	30,7	23,4	14,2
Aplicarea criteriilor de evaluare a performanței funcționarilor publici	6,3	22,6	30,8	20	20,3
Înăsprirea sancțiunilor față de cei care iau mită	1,6	5,6	19	69,8	4
Înăsprirea sancțiunilor față de cei care dau mită	6,3	11,8	22,1	55,6	4,1
Mărirea salariilor	1,7	6,3	20,4	68,8	2,7
Introducerea unor sancțiuni severe pentru comportament corupt	1,6	5,1	21,7	66,7	5

25. Cu care din afirmațiile de mai jos sunteți de acord? În Republica Moldova ... (1 răspuns) (%)

Corupția nu poate fi combătută	19,5
Corupția va exista întotdeauna, dar poate fi limitată	47,4
Corupția poate fi redusă substanțial	23,0
Corupția poate fi complet extirpată	5,6
NȘ/NR	4,5

Anexa 2

CHESTIONAREA BUSINESSMANILOR

În atenţia operatorului. Textul ce urmează trebuie citit respondentului.

Transparency International – Moldova realizează acest sondaj pentru a studia cauzele, gradul de răspândire a corupţiei în structurile statale, precum şi pentru a evalua modificările în perceperea corupţiei în Republica Moldova pe parcursul ultimilor ani.

Coordonatorul cercetării este Dr. Lilia Caraşciuc, directorul executiv al Transparency International – Moldova.

Tel./fax 20-34-84, 23-78-76, e-mail: office@transparency.md
Va mulţumim anticipat pentru participare, asigurându-vă că **chestionarul este anonim,** iar informaţia prezentată – confidenţială. Vă rugăm să fiţi pe cât se poate de obiectiv la completarea chestionarului.

Codul individual al operatorului: _____
*Data realizării interviului:*_____
*Locul realizării interviului:*_____
Timpul începerii interviului: _____

I. Date despre respondent

_____

1. Vârsta

Ani	%
18–24	7,3
28–29	15,7
30–39	28,1
40–49	33,4
50–59	12,3
Peste 60	3,1

2. Sex

	%
Masculin	64
Feminin	36

3. Studii

	%
Medii incomplete	1,0
Medii	11,9
Medii de specialitate	25,7
Superioare, inclusiv incomplete	61,5

4. Locuiți în zona urbană sau rurală ?

	%
Urbană	81,1
Rurală	18,9

5. Ce venituri are familia Dvs.? (1 răspuns)

	%
Venituri foarte joase	3,9
Venituri mai joase decât cele medii	10,4
Venituri medii	63,4
Venituri mai ridicate decât cele medii	19,4
Venituri relativ mari	2,9

6. Cum apreciați veniturile actuale ale familiei Dvs.?

	%
Nu ne ajunge nici pentru strictul necesar	4,1
Ne ajunge doar pentru strictul necesar	20,1
Ne ajunge pentru un trai decent, dar nu ne permitem cumpărături mai scumpe	52,1
Ne ajunge pentru un trai decent și ne permitem unele cumpărături mai scumpe	21,8
NȘ/NR	1,9

II. Probleme principale

7. Evaluați în ce măsură următorii factori împiedică desfășurarea business-ului în Moldova. Se evaluează pe o scală de la 1 la 6 (1 – nu împiedică deloc, 2 – împiedică uneori, 3 – împiedică puțin, 4 – împiedică mult, 5 – împiedică foarte mult, 6 – blochează) (%)

Factorii	Deloc	Împiedică uneori	Împiedică puțin	Împiedică mult	Împiedică foarte mult	Blochează
A	1	2	3	4	5	6
Inflația	3,6	13,1	17,2	29,1	25,7	9,9
Lipsa proprietății pentru a fi depusă în gaj	11,0	18,8	21,8	20,1	17,5	10,8
Impozitele și taxele înalte	1,7	4,4	9,2	26,2	35,2	23,3
Legislația fiscală imperfectă	3,0	9,1	15,8	26,2	29,4	16,5
Accesul dificil la credite bancare	11,7	14,6	21,2	24,9	15,6	12,0
Criminalitatea	9,8	15,5	19,9	22,4	15,5	17,0

A	1	2	3	4	5	6
Corupţia	4,9	6,6	11,2	20,2	28,8	28,3
Deficitul de forţă de muncă calificată	17,0	19,2	20,4	19,2	16,2	8,1
Infrastructura slab dezvoltată a pieţei	10,6	13,4	20,5	28,0	17,3	10,1
Situaţiile de monopol pe piaţă	11,3	15,2	14,5	23,1	21,9	14,0
Intimidările din partea poliţiei	11,2	19,0	18,3	21,5	18,3	11,7
Lipsa materiei prime	24,8	20,9	13,5	17,7	14,3	8,8
Numărul exagerat al controalelor şi inspecţiilor	3,9	13,4	17,4	20,5	25,7	19,1
Instabilitatea politică	14,3	16,0	18,7	21,4	16,7	12,8
Schimbările frecvente ale legislaţiei	5,4	18,5	19,0	27,1	20,4	9,6
Regulile complicate de iniţiere a businessului	5,7	16,2	17,9	23,6	19,9	16,7
Problemele şi reglementările la export/import	12,7	13,7	16,9	18,2	21,1	17,4
Controlul preţurilor	17,2	18,4	19,4	20,1	15,2	9,7
Dificultăţile în repatrierea valutei	22,5	18,5	20,8	20,0	11,4	6,8
Legislaţia muncii imperfectă	14,7	21,3	23,4	21,9	13,1	5,6

III. Evoluţia şi cauzele corupţiei

8. Care sunt principalele surse de informare din care aflaţi despre corupţie? (nu mai mult de 3 răspunsuri) (%)

Televiziunea	70,7
Radioul	38,6
Ziarele	49,1
Experienţa proprie	44,0
Discuţiile cu rudele, prietenii, cunoscuţii	52,1
Rapoartele instituţiilor de stat	6,6
Comunicatele organizaţiilor neguvernamentale	5,6
Comunicatele organizaţiilor internaţionale	5,6
Altele	0,7

9. Pe parcursul ultimului an (12 luni), corupţia în instituţiile de stat ... (%)

A sporit mult	A sporit puţin	A rămas aproximativ aceeaşi	S-a micşorat puţin	S-a micşorat mult	NŞ/NR
15,7	20,6	43,8	11,4	1,0	7,5

10. Cât de importante sunt următoarele cauze în răspândirea corupției în Republica Moldova? Se evaluează pe o scală de la 1 la 4 (1 – cauză foarte importantă, 2 – cauză destul de importantă, 3 – cauză puțin importantă, 4 – nu este o cauză) (%)

	Foarte importantă	Destul de importantă	Puțin importantă	Nu este o cauză	NȘ/NR
Salariile mici	68,8	25,9	1,9	2,2	1,2
Persoanele corupte nu sunt trase la răspundere	65,9	29,3	1,9	1,5	1,5
Guvernul nu abordează problema în mod serios	50,4	37,3	9,4	1,0	1,9
Lăcomia	46,2	31,7	13,6	5,6	2,9
Lipsa transparenței în activitatea instituțiilor publice	33,9	40,4	14,5	5,3	5,8
Presiunile din partea rudelor și prietenilor	12,6	20,6	30,3	31,7	4,8
Presiunile din partea șefului	20,1	29,1	22,5	22,3	6,1
Este deja o tradiție	38,5	32,0	13,1	11,4	5,1
Lipsa standardelor de conduită a funcționarilor publici	28,1	38,7	20,1	7,3	0,2
Nivelul scăzut de cultură	47,2	33,9	9,4	6,8	2,7

IV. Toleranța față de corupție

11. Cât de acceptabilă după părerea Dvs. este situația în care un funcționar acceptă o plată neoficială dacă el…? (se evaluează pe o scală de la 1 la 4 (1 – acceptabilă pe deplin, 2 – acceptabilă parțial, 3 – acceptabilă în anumite situații, 4 – inacceptabilă) (%)

	Acceptabilă pe deplin	Acceptabilă parțial	Acceptabilă în anumite situații	Inacceptabilă
Utilizează banii pentru a plăti tratamentul rudei sale	6,5	13,6	30,3	49,6
Utilizează banii pentru a-și achita datoriile la serviciile comunale	4,6	9,9	15,0	70,5

V. Răspândirea corupției

12. În opinia Dvs., cât de frecvent se recurge la bani, cadouri, contacte personale pentru a „soluționa" problemele în …? (1- niciodată, 2 – rar, 3 – câteodată, 4 – adesea, 5 – foarte des, 6 – întotdeauna, 9 – nu știu / fără opinie) (%)

Instituțiile/serviciile/ domeniile	Nici-odată	Rar	Câte-odată	Adesea	Foarte des	Întot-deauna	NS/NR
Inspectoratele fiscale	9,2	12,6	20,6	20,8	19,4	13,1	4,4
Vama	10,7	5,3	11,6	19,1	21,1	27,6	4,6
Poliția	6,8	6,8	15,0	22,8	23,2	22,3	3,1
Procuratura	17,7	12,1	16,0	13,6	12,1	10,2	18,4
Inspecțiile sanitaro-epidemiologice	10,4	11,4	20,1	19,9	12,3	13,3	12,6
Birourile cadastrale	17,4	17,4	20,6	12,3	8,2	6,8	17,2
Privatizarea	16,9	16,5	17,2	15,7	7,7	10,7	15,3
Arenda proprietății de stat	19,9	11,4	17,7	16,9	8,2	9,2	16,7
Instanțele de judecată	16,2	10,4	17,4	18,9	14,0	10,7	12,3
Achizițiile publice	17,2	12,1	18,2	13,6	5,8	7,3	25,9
Învățământul	8,5	9,0	15,5	20,8	21,5	20,3	4,4
Medicina	3,9	5,6	14,0	21,5	21,5	30,5	2,9
Ministerele și departamentele	12,3	11,9	15,5	21,1	10,9	6,5	21,8
14. Administrația publică locală	13,3	15,7	18,6	20,8	8,5	6,3	16,7
Oficiile stări civile	23,2	16,7	20,1	13,8	4,4	4,8	16,9
Birourile de pașapoarte	17,2	20,8	20,8	19,4	8,7	5,8	7,3
Serviciile comunale	36,1	16,2	17,2	8,5	2,9	2,2	16,9
Camera Înregistrării de stat	21,5	17,7	23,0	11,1	4,1	4,1	18,4
Inspecțiile antiincendiare	19,4	18,6	25,4	11,6	4,6	2,4	17,9
Inspectoratul energetic	23,0	19,6	22,0	12,6	2,2	2,7	17,9
Serviciile de protecție a mediului	23,5	20,6	20,3	9,7	2,7	3,9	19,4
Camera de Comerț și Industrie	22,3	19,6	17,4	11,4	5,3	2,9	21,1
Centrul de Combatere a Crimelor Economice și Corupției	20,1	13,3	15,0	11,6	8,7	11,1	20,1
Eliberarea vizelor	15,0	14,3	17,9	12,3	13,6	15,0	11,9
Eliberarea licențelor	14,3	13,3	21,3	20,1	11,6	11,1	8,2
Birourile notariale	31,5	19,4	15,3	12,3	5,1	4,1	12,3
Birourile de avocați	25,7	11,6	15,3	13,8	8,5	7,0	18,2
Accesul la resursele financiare	24,0	14,0	15,7	11,9	5,8	4,6	24,0

VI. Experiența proprie în contactele cu serviciile publice

13. Cum evaluați aportul statului la desfășurarea business-ului Dvs. ? (1 răspuns) (%)

Ajută mult	1,2
Ajută întrucâtva	7,3
Ajută foarte puțin	15,5
Este absolut neutru	27,8
Câte o dată împiedică	24,9
Mmai mult împiedică	21,8
NȘ/NR	1,5

14. Estimați, a câta parte din timpul de lucru o utilizați pentru a rezolva problemele cu funcționarii din instituțiile de stat? ≈22,4%

15. Pe parcursul ultimelor 12 luni ce organe de control și de câte ori au vizitat compania Dvs.?

	Numărul. de ori (**media**)
Inspectoratul fiscal	2,72
Poliția	4,38
Inspecția antiincendiară	1,55
Inspectoratul energetic	2,96
Inspecția sanitar-epidemiologică	3,04
Centrul de Combatere a Crimelor Economice și Corupției	2,38
Serviciile de protecție a mediului	1,58
Inspecția muncii	1,43

16. Dacă inspectorul fiscal depistează. o încălcare a legislației cum se procedează de obicei …? (%)

Inspectorul înregistrează devierile și întocmește actul de control conform regulamentului	41,1
Inspectorul dă de înțeles că este necesar de a plăti pentru a „soluționa" problemele	32,4
Inspectorul numește prețul pentru a „corecta" datele raportului	5,1
Inspectorul înregistrează și apoi dă de înțeles că trebuie să-i plătesc	18,4
Altele	3,1

17. Descrieți, Vă rog, un caz concret de corupție din propria experiență.

18. Dacă vi se depistează o încălcare a legislației pentru care trebuie să plătiți o amendă, a câta parte din această amendă este necesar de a se achita, de obicei, direct inspectorului pentru a „soluționa" problema? Media – 39,7%.

Vă asigurăm confidențialitatea interviului nostru.

19. Uneori, oamenii trebuie să efectueze plăți neoficiale sau să ofere cadouri pentru a obține diverse servicii, trebuie să plătească pentru a evita probleme cu poliția sau alte organe de stat, precum și să plătească pentru a obține favoruri speciale (loc de muncă, contract, licență, etc.). Pe parcursul ultimului an Dvs. (sau altcineva din familia Dvs.) ați plătit neoficial sau ați oferit cadouri angajaților din următoarele instituții/servicii/domenii?

Instituțiile/ serviciile/ domeniile	19.1 Ați contactat instituția?		19.2 De câte ori ați contactat-o?	19.3 Ați plătit neoficial?		19.4 Motivele plăților neoficiale		19.5 De câte ori ați plătit neoficial?	19.6 Suma totală, lei
	Da	Nu		Da	Nu	Pentru a evita proble-mele	Pentru a obține favoruri		
A	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Camera Înregistrări de Stat	32,9	67,1	2,0	16,6	83,4	42,5	57,5	1,7	917
Inspectoratele fiscale	75,3	24,7	3,5	37,3	62,7	87,0	13,0	3,0	1576
Vama	39,0	61	7,3	72,0	28,0	79,1	20,9	6,5	2725
Eliberarea vizelor	9,7	90,3	3,6	32,1	67,8	16,8	83,2	1,3	4636
Eliberarea licențelor	39,2	60,8	1,8	23,4	76,6	60.2	39.8	2,1	982
Poliția	57,1	42,9	4,9	58,0	42,0	88.3	11.7	4,6	845
Procuratura	6,1	93,9	2,6	12,7	87,3	72,5	27.5	3,5	542
Oficiile stării civile	8,7	91,3	1,6	21,4	78,6	-	100,0	1,1	176
Birourile de pașapoarte	28,8	71,2	1,6	16,9	73,1	8,7	91.3	1.2	367
Oficiile de înmatriculare și revizie tehnică a automobilelor	39,0	61,0	2,1	33,3	67,7	34,9	65.1	1.7	373
Birourile cadastrale	12,6	87,4	3,0	15,5	84,5	58,7	41.3	1,0	189
Eliberarea autorizațiilor de construcție	16,2	83,8	3,4	38,0	62,0	37,4	62.6	1,6	1530
Administrația publică locală	33,9	66,1	4,3	17,7	82.3	43,7	56.3	2,1	436

A	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Furnizarea de apă	21,8	78,2	2,6	9,1	90,9	100,0		1,0	172
Furnizarea de electricitate	31,2	68,8	2,3	9,9	90,1	78,0	22	1,3	661
Furnizarea de gaze	14	86	2,5	19,6	80,4	41,7	58.3	1.3	544
Furnizarea de căldură/agent termic	13,3	86,7	1,9	5,8	94.2	41,7	58.3	1,0	408
Centrul de Combatere a Crimelor Economice şi Corupţiei	16,7	83,3	1,7	16,9	83.1	100,0	-	1,6	593
Achiziţiile Publice	9,7	90,3	2,6	14,8	85,2	57,6	42.4	1,7	111
Inspecţiile sanitar-epidemiolo-gice	38,5	61,5	3,1	32,8	67,2	86,3	13,7	2,8	503
Inspecţiile antiincendiare	30,8	69,2	1,6	20	80,0	70,9	29.1	1,2	259
Inspectoratul energetic	22,8	77,2	2,3	5,3	94,7	77.2	22.8	1,0	99
Serviciile pe protecţie a mediului	14,5	85,5	1,4	11,5	88,5	100,0		2,1	273
Inspecţia muncii	25,2	74,8	1,7	19,6	80,4	81,9	18.1	1,5	352
Băncile	44,6	55,4	11	3,5	96,5	18,7	81.3	2,3	145
Instanţele de judecată	9,2	90,8	3,7	14,6	85,4	53,1	46.9	1,0	1347
Telecomunica ţiile	20,6	79,4	3,3	15,2	84,8	33,3	66,7	1,1	479
Medicina	54	46	4,4	63,9	36,1	23,9	76.1	3,8	630
Învăţământul	31,5	68,5	3,3	57,7	42,3	31,3	68.7	2,7	879
Serviciile comunale	14,5	85,5	6,2	3,6	96,4	100,0	-	3,6	245
Birourile notariale	19,1	80,9	3,4	8,2	91,2	18,7	81,3	1,0	579
Birourile de avocaţi	6,3	93,7	3	29,1	70,9	36,	64	1,2	1640

VII. Angajamentele privind combaterea corupției

20. Imaginați-vă că cineva a oferit un cadou unui funcționar public pentru a-și soluționa problema. În opinia Dvs., cum s-a simțit persoana care a oferit cadoul? (1 răspuns) (%)

Indignat/ă	16,2
Înjosit/ă	27,8
Indiferent/ă	19,4
Satisfăcut/ă	21,5
Bucuros/ă	4,8
NȘ/NR	10,2

21. Dacă veți fi pus într-o situație delicată, veți plăti mită? (%)

Da	27,6
Nu	11,6
Depinde de situație	60,8

22. Pe parcursul ultimilor doi ani Dvs. sau altcineva din compania Dvs. v-ați confruntat cu cazuri de corupție? (%)

Da	61,0
Nu	36,6

23. Dvs. sau altcineva din compania Dvs. ați depus plângere (cerere) despre cazurile de corupție? (%)

Da	9,8
Nu	90,2

24. Dacă Da, unde v-ați adresat? (răspuns multiplu) (%)

La poliție	60,9
La avocat	4,3
În judecată	21,7
Într-un organ oficial anti-corupție	8,7
În presă	4,3
Funcționarului ierarhic superior (şefului)	13,0
Prietenilor, rudelor, vecinilor	8,7
La Guvern, Președinție, Parlament	8,7

25. A fost oare rezolvată problema Dvs.?

Da	27,3
Parțial	18,2
Nu	54,5

26. Dacă Nu, de ce nu ați depus plângere? (răspuns multiplu) (%)

Nu ați știut cui să Vă adresați	2,5
Ați fi pierdut prea mult timp	24,2
Nimic nu s-ar schimba	50,4
Ar fi creat probleme	46,2
Alte cauze	3,0

27. Cât de eficiente ar fi următoarele măsuri în reducerea corupției în Moldova? (1 – deloc eficiente, 2 – puțin eficiente, 3 – destul de eficiente, 4 – foarte eficiente) (%)

	Deloc eficiente	Puțin eficiente	Destul de eficiente	Foarte eficiente	NȘ/NR
Predarea cursurilor de etică profesională în instituțiile de învățământ	10,9	34,1	29,1	20,3	5,6
Controlul declarațiilor de venituri ale funcționarilor publici	7,0	25,7	32,4	30,5	4,4
Reducerea numărului de intervenții ale statului în economie	4,6	21,3	36,6	29,8	7,7
Informarea populației despre pericolul corupției	7,3	24,2	32,0	32,2	4,4
Introducerea codurilor de etică pentru funcționarii publici	6,3	30,0	32,0	25,7	6,1
Asigurarea independenței judecătorilor	8,0	20,3	29,3	33,4	9,0
Publicarea bugetelor instituțiilor publice	5,6	23,5	34,6	25,4	10,9
Aplicarea criteriilor de evaluare a performanței funcționarilor publici	4,4	21,3	38,5	24,2	11,6
Înăsprirea sancțiunilor față de cei care iau mită	0,2	4,4	21,5	70,5	3,4
Înăsprirea sancțiunilor față de cei care dau mită	3,4	11,4	25,4	56,4	3,4
Mărirea salariilor	1,5	5,8	15,3	75,1	2,4
Introducerea unor sancțiuni severe pentru comportament corupt	1,0	3,4	18,9	72,6	4,1

28. Cu care din afirmațiile de mai jos sunteți de acord? În Republica Moldova … (1 răspuns) (%)

Corupția nu poate fi combătută	16,5
Corupția va exista întotdeauna, dar poate fi limitată	49,6
Corupția poare fi redusa substanțial	26,9
Corupția poate fi complet extirpată	3,4
NȘ/NR	3,6

VIII. Achizițiile publice

29. Pe parcursul ultimilor doi ani la câte oferte de achiziții publice a participat compania Dvs.? 16,2%

30. Dacă nu ați participat, atunci de ce nu ați participat? (1 - motiv foarte important; 2 - motiv destul de important; 3 - motiv puțin important; 4 - nu este nici un motiv) (%)

	Motiv foarte important	Motiv destul de important	Motiv puțin important	Nu este nici un motiv
Procedurile achizițiilor publice sunt dificile	22,3	24,3	13,9	39,4
Procedurile sunt costisitoare	16,4	26,8	19,6	37,2
Prea mulți concurenți	17,7	27,4	16,9	37,9
N-am putea câștiga contractul fără a plăti neoficial	22,0	24,4	17,2	36,4
Procedurile achizițiilor publice nu sunt transparente și echitabile	22,3	27,1	13,5	37,1
Contractele directe sunt mai simple	23,8	34,9	11,1	30,2
Nu este specificul activității noastre	52,3	14,8	17,0	15,9